

Haysiyet ile Teslimiyetçiliğin Mücadelesi:
KIBRIS GERÇEĞİ ve ANNAN PLANI

MHP AR-GE MERKEZİ

ŞUBAT 2003

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: RAPOR'UN AMACI ve KAPSAMI.....	1
I. Kıbrıs Konusunun Uluslararası Bir Sorun Olarak Algılanması ve Tanımlanması.....	4
II. Kıbrıs'la İlgili Rum-Yunan Stratejisi.....	8
III. AB Yönetiminin Kıbrıs Yaklaşımı ve Türk Dış Politikası'nın Zaafları.....	13
IV. Kofi Annan Planı'nın Genel Karakteristikleri ve Hedefi: Çözüm Paketi mi? Tasfiye ve Kargaşa Planı mı?.....	18
V. AKP İktidarının Kıbrıs Yaklaşımı ve Rum-Yunan İttifakının Cesaretlendirilmesi.....	27
VI. “Sivil Toplum - Medya Silahı” ve Kıbrıs Meselesi.....	32
VII. Müzakere Sürecinde “Takvim Kısılacı” ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?.....	35
GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	39

GİRİŞ: RAPOR'UN AMACI ve KAPSAMI

Acı tecrübelerin millî hafızamıza kazındığı uzun ve köklü bir geçmişi olan Kıbrıs meselesine ilişkin Annan Planı çerçevesinde yapılan tartışmalar, Türk kamuoyunun en önemli gündem maddelerinden birisi olmaya devam etmektedir. Türk milletinin “millî bir dava” olarak sahiplendiği Kıbrıs'a ilişkin gelişmelerin zaman zaman bir psikolojik savaş manzarası arz eden medya anaforu aracılığıyla Türk toplumuna “millî bir yük” olarak takdim edilmeye çalışıldığına ibretle şahit olmaktayız. Siyasî iktidarın “ver kurtulcu” tezlere göz kırpan tavır ve üslubu, Türkiye'yi başka alanlarda da sıkıntıya sokan çok başlı görüntüyle de birleştiğinde ülkemiz ve geleceğimiz açısından telafisi mümkün olmayan sıkıntılara yol açacak hataların yapılabileceği kritik bir yol ayrımında olduğumuz görülmektedir.

Türkiye'nin AB üyelik sürecini, uzun bir zamandır art niyetli ve çifte standartlı bir yaklaşımın gölgesinde kalmasına rağmen yegâne kurtuluş yolu olarak görenler, ister istemez Türkiye-AB yönetimi ilişkilerine de tek yanlı mahkumiyet anlayışıyla yaklaşmaktadır. Ne yazık ki, bu çevrelerin Kıbrıs meselesine bakış açıları ve çözüm önerileri de hiçbir zaman bu sığ ve gayri millî çerçevenin dışına çıkmamaktadır. Dolayısıyla, Birleşmiş Milletler ve AB yönetiminin Kıbrıs'ta zorladığı adil ve kalıcı olmayan çözüm paketinin mutlaka kabul edilmesi, yoksa Türkiye'nin “medenî dünya”dan koparak her açıdan büyük zarar göreceğine dair şablonlaşmış düşüncelerini millete ve devlete dikte etmeye çalışmaktadırlar.

Gerçekte ise, ülkemizin son yıllarda yaşadığı en önemli siyasî ve millî açmazlardan birini bu durum oluşturmakta; Türkiye'nin onurlu ve çok yönlü politikalar geliştirmesinin önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Türkiye'nin Kıbrıs'ta hem hakkaniyet prensibine ve tarihî gerçeklere uygun, hem de millî menfaatlerini gözetken bir sonuç elde edemediği takdirde, orta ve uzun vadede bölge siyasetinde ciddi kayıplara uğrayacağı göz ardı edilmektedir. Bunun için, TBMM ve AKP iktidarının AB politikalarını ve Kıbrıs'taki gelişmeleri bu açıdan da irdelemesi ve kararlı bir irade sergilemesi gerekmektedir.

Bütün bu açılardan bakıldığında, Kıbrıs meselesinin, ülkemiz ve milletimiz açısından taşıdığı hayati önemi ve tarihî derinliği ihmal edilmeden çok boyutlu

olarak ele alınması, kamuoyunun muhtemel tehlikeler hakkında bilgilendirilmesi, bu raporla hedeflenen millî ve siyasî bir vazife olarak karşımızda durmaktadır. Milliyetçi Hareket Partisi, bu raporla tarihe not düşmekte; Kıbrıs meselesinin bütün taraflarını, özellikle de bugün yetki ve sorumluluk makamında bulunan AKP iktidarını bir kez daha uyarmaktadır.

Raporda; öncelikle Kıbrıs'ın uluslararası bir sorun olarak algılanma ve tanımlanma süreci ele alınmaktadır. Kıbrıs meselesine ilişkin adil ve yaşayabilir bir çözüme tarihi tecrübenin yok sayılarak ulaşılabilmesi mümkün değildir. Uluslararası toplum tarafından Türk tarafına Kıbrıs'ta yaşanan olayların mağduru olduğu halde adeta fâili gibi muamele yapılmaya devam edilmesi, bu tavrın da tabîi ve objektif bir davranış olarak takdimi, her ne dence Türk milleti ve Türk devleti söz konusu olunca sıkça rastlanan ve fazlaca da kanıksanmayan bir davranış tarzı haline gelmiştir. Dış politika yapıcılar adalet ölçüleri içerisinde Türk tarafının haklı tezlerinin dayanaklarını hatırdan çıkarmamakla yükümlü olduklarını unutmamalıdır.

Kıbrıs meselesinin bugün girmiş olduğu dönemecinin doğru kavranabilmesi için, Rum-Yunan ikilisinin özellikle 1990'ların ortalarından itibaren uygulamaya koydukları stratejinin bütün boyutlarıyla algılanması gerekmektedir. Türkiye karşısında tehdit ve şantaj yoluyla mesafe alamayacağını kavrayan Yunanistan ve Rum kesimi, Kıbrıs meselesini ustalıklı bir Avrupa Birliği-Türkiye sorunu haline dönüştürerek kendi lehlerine büyük kazanımlar elde etmişlerdir. Türkiye'nin manevra alanını iyice daraltan bu stratejinin Kıbrıs dışındaki Türk-Yunan ihtilaflarına da uygulanacağı dikkate alınarak gerekli hazırlıkların yapılması ve yeni politikaların devreye sokulması önem arz etmektedir.

Uluslararası hukuka ve ahlâka aykırı bir şekilde Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin adanın bütününü temsilen tam üyeliğe adaylığını onaylayan, daha sonra da Kıbrıs meselesi çözülsün ya da çözülmesin GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak tam üye yapılacağını açıklayan AB yönetimi, bu tavrıyla Kıbrıs'ta adil ve yaşayabilir bir çözüme ulaşma ihtimalinin önünü tıkamaktadır. Gösterilen bu tavır ayrıca Birlik yönetiminin Türkiye'nin üyeliğiyle ilgili samimiyetine ilişkin ip uçları da vermektedir. AB ile ilişkilerde Türk hükümetlerinin sergiledikleri teslimiyetçi tavırların da gelinen bu noktada etkili olduğu bütün açıklığıyla ortadadır.

Türk kamuoyuna “son kurtuluş yolu” olarak takdim edilen Annan Planı’nın Kıbrıs meselesinin bütün bu arka planının ışığında değerlendirildiği dördüncü bölümde, planın temel çerçevesi ve hedefleri ele alınmaktadır. Kıbrıs Türklüğü’nün geleceğini tehlikeye atacak hükümlerin altı çizilmekte ve plan çerçevesinde verilen güvencelerin Türkiye ve Kıbrıs’ın AB’ye üyelik perspektifleri ışığında geçerlilikleri sorgulanmaktadır.

Kıbrıs’a ilişkin tartışmalarda, daha işbaşına gelmeden sergilemeye başladıkları teslimiyetçi tavırlarla AKP iktidarının konumu merkezi bir öneme sahiptir. Birbiriyle çelişen açıklamalar, zaman zaman konumunu şaşırان yetkililerin davranış ve söylemleriyle ortaya çıkan manzara, Rum-Yunan ikilisinin elini güçlendirmektedir. Siyasî iktidarın anlaşılamaz tutumu, Türkiye ve KKTC’ye yönelik medya destekli yönlendirme kampanyalarıyla birleştiğinde vahim sonuçlar doğurabilecek boyutlara ulaşmaktadır.

Son bölümde ise, Kıbrıs meselesinin Türkiye için ifade ettiği anlam ve önem çok boyutlu olarak ele alınmakta, geleceğe dönük alternatif “millî ve gerçekçi yol haritaları” üzerinde durulmaktadır.

I. Kıbrıs Konusunun Uluslararası Bir Sorun Olarak Algılanması ve Tanımlanması

1571 yılında Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasını Venedikliler'den almasının ardından iskan edilen Türk ahaliyle Venedikliler döneminde büyük zulüm gören Ortodokslar arasında Osmanlı yönetiminin sona erdiği 1878 yılına kadar ciddi hiçbir sıkıntı yaşanmamıştır. 1878 Berlin Anlaşması'yla Rusya'ya kaptırdığı toprakları geri almak için yardım etmesi karşılığında adayı İngiltere'ye kiralayan Osmanlı Devleti'ne, Kıbrıs anlaşma gereğince iade edilecekti. Ancak, Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'na Almanlar'ın yanında girmesiyle İngiltere adayı ilhak ettiğini açıklamış, 1923 Lozan Anlaşması'yla da bu ilhak durumu tescil edilmiş ve 1925 yılında Kıbrıs resmen İngiliz sömürgesi ilân edilmiştir.

1931 yılında Kıbrıs'ta ilk ciddi ayaklanma meydana gelmiş, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden itibaren başlayan ve İngiltere'ye karşı yürütülen bağımsızlık mücadelesi 1954'te Yunanistan'ın sorunu BM'ye getirmesiyle uluslararası bir nitelik kazanmıştır. 1950'lerde uzun süren terörist faaliyetler ve toplumsal çatışmalar sonunda adada meydana gelen gerginlik iki NATO üyesini, Türkiye ve Yunanistan'ı karşı karşıya getirmiştir. Yunanistan adanın kendisine bağlanmasını (enosis) isterken Türkiye, adanın Yunanistan ve Türkiye arasında paylaşılması esasına dayanan 'taksim' tezini savunmuştur.

Yunanistan'ın itirazlarına rağmen İngiltere, 1958'de Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olmasını içeren Macmillan Planı'nı uygulamaya koymuştur. İngiltere ve ABD'nin teşvikiyle Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları 11 Şubat 1959'da Zürih'te bağımsız Kıbrıs Devleti'nin temellerini oluşturan resmi anlaşmaları imzalamışlardır. Söz konusu anlaşmalar 19 Şubat 1959'da Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere başbakanlarıyla, Kıbrıslı Rumların lideri Başpiskopos Makarios ile Kıbrıs Türkleri'nin lideri Fazıl Küçük tarafından resmen imzalanmıştır. Bu anlaşmalara dayalı olarak hazırlanan Kıbrıs Anayasası, 6 Temmuz 1960 tarihinde kabul edilmiş, 16 Ağustos 1960'ta bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurularak bütün dünyaya duyurulmuştur.

Kıbrıs Devleti'nin kurulmasından hemen sonra yönetimi düzenleme çalışmaları başlar başlamaz, Kıbrıs Türk ve Rum liderliği; vergi toplama, kamu hizmetlerine katılma oranını belirleme, silahlı kuvvetleri oluşturma ve ayrı

belediyelerin sınırlarını tespit etme konularında karşı karşıya gelmişlerdir. Rum liderliğinin Türk toplumuna karşı sergilediği samimiyetsiz tutum yüzünden büyük bir güvensizliğin hüküm sürdüğü 1960-1963 yılları arasında, Kıbrıs'ın yönetim sistemini kuran anlaşmaların ve anayasanın bazı önemli maddeleri uygulanmamış, 1963 Aralığında Kıbrıs krizinin ortaya çıkmasıyla da anayasal sistem ve düzenlemeler tamamen çökmüştür.

Makarios, 30 Kasım 1963'te Kıbrıs Anayasası'nda Türk tarafının haklarını garanti altına alan maddeleri etkisiz hale getiren on üç değişiklik yapılmasını talep eden önerisini Türk Başkan Yardımcısı Fazıl Küçük'e sunmuştur. Buna göre;

1)Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakları kalkacaktı.

2)Cumhurbaşkanı yardımcısı yokluğu veya görev yapamaz durumda olması koşulunda cumhurbaşkanını temsil edecekti.

3)Temsilciler Meclisi'nin Kıbrıslı Rum başkanı ile, Kıbrıslı Türk başkan yardımcısı meclisin tümü tarafından seçilecekti.

4)Temsilciler Meclisi başkan yardımcısı, yokluğu veya görev yapamaz durumda olması hallerinde meclis başkanını temsil edecekti.

5)Bazı yasalar için, Temsilciler Meclisi'nin Rum ve Türk temsilcilerinin ayrı ayrı çoğunluğu gereği kaldırılacaktı

6)Müşterek belediyeler kurulacaktı.

7)Yargı mekanizması birleştirilecekti.

8)Güvenlik kuvvetlerinin polis ve jandarma olarak ikiye bölünmesi kaldırılacaktı.

9)Güvenlik kuvvetlerinin ve ordunun mevcudu anayasadan ziyade yasayla düzenlenecekti.

10)Devlet memuriyetlikleri, güvenlik kuvvetleri ve ordudaki Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlar'ın oranı, Kıbrıs nüfusunun gerçek etnik dağılımını yansıtacak biçimde değiştirilecekti.

11) Kamu hizmetleri komisyonunun üye sayısı ondan beşe indirilecekti.

12)Kamu hizmetleri komisyonunun bütün kararları basit çoğunluğun oyuyla alınacaktı.

13)Kıbrıs Rum Cemaat Meclisi, zorluk göstermeden kaldırıldığı gibi Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi de kendini feshedecekti.

Bu maddeler dikkatle incelendiğinde, Kıbrıs Türk liderliğinin “siyasî eşitlik, egemenlik ve Türkiye’nin garantörlüğü” ilkeleri üzerinde neden ısrarla durduğu çok daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Kıbrıs’ın uluslararası bir sorun haline gelişinin temelinde, Rum tarafının Türk toplumunu eşit bir ortak olarak görmek istemeyişi ve bunun gereğini de zor kullanmak suretiyle yerine getirme teşebbüsü yatmaktadır. Dün kağıt üzerinde Türk toplumuna verilen hakların hiçe sayılması, Türkiye’nin Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kuran anlaşmalardan kaynağını alan garantörlük hakkını aktif bir şekilde kullanma kararlılığını göstermesini gerektirmiştir. Bu yüzden Kıbrıs’ta varılacak bir uzlaşmanın parametrelerinin bu tarihi tecrübe göz önünde bulundurularak belirlenmesi hem gerekli, hem de zorunludur.

Makarios’un yukarıda sıralanan isteklerinin reddedilmesi üzerine, Rum kuvvetleri adadaki Türklere saldırmışlar ve Sampson darbesinin ardından gerçekleşen 1974’teki Barış Harekatı’na kadar sürecek sistemli bir imha operasyonu başlatmışlardır. 1963-74 yılları arasında Türk toplumu adanın % 3’ünü oluşturan ceplere (enclaves) hapsedilmiş, Rumlar on yıl boyunca Nüremberg ilkelerinin 6. ve Roma Statüsü’nün 7. maddelerindeki tanıma göre “insanlığa karşı suç” işlemişlerdir. Uygulanan politikanın ardında yatan “Akritas Planı”, Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi’nin 3. maddesine göre “soykırımı teşebbüs” suçu oluşturmaktaydı.¹

Bütün bu yaşananlar, Kıbrıs Türkleri açısından “kendi kaderini tayin hakkı”nı doğuran gelişmelerdir. 1990’larda Bosna ve Karabağ’da yaşananlardan farklı olarak Kıbrıs’ta sayıca üstün Rumlar, anayasal düzeni tek tarafı olarak bozmuşlardır. Ülkelerinin kuruluş aşamasında isyan eden Bosna Sırpları’na ve Karabağ Ermenileri’ne Konfederasyon ötesi bir statü verilirken, devlet mekanizmalarından silah zoruyla dışlanmış olan Kıbrıs Türkleri’ni yeniden merkezi otoritesi güçlü bir yapı içerisinde yer almaya zorlamak adalet ilkesiyle hiçbir biçimde bağdaşmamaktadır.²

Kıbrıs’ta yaşanan olayların mağduru Kıbrıslı Türkler olmasına rağmen, Batılı ülkelerin sorun karşısında sergiledikleri tavır, sürekli olarak Rumları ödüllendirir

¹ Kıbrıs meselesi ve tarihi için bkz. Niyazi Ahmet Banoğlu; **Kıbrıs Dosyası**, İstanbul, 1974 – Sabahattin İsmail; **Egemenlik, Konfederasyon ve Kıbrıs Türk Halkı**, Lefkoşe, 1993 - Harry Scott Gibbons; **The Genocide Files**, London, 1997 - Clement H. Dodd; **Kıbrıs Meselesi: Güncel Bir Bakış**, Ankara, 1996.

² Gündüz Aktan; “Bazı Kıbrıs gerçekleri”, **Radikal**, 19 Mayıs 2001

mahiyette olmuştur. Örneğin, BM'nin Rumları adanın resmi hükümeti olarak tanıyan 1964 yılındaki 186 sayılı kararı, Kıbrıs Türkleri'nin halen yaşamakta oldukları ambargoya ve Rum yönetimin Kıbrıs'ın bütünü temsilen AB üyeliğine kabul edilmesine kadar uzanan bir dizi adaletsiz uygulamanın dayanağını teşkil etmektedir.

Kıbrıs meselesinin ele alındığı uluslararası platformlarda Türk tarafı eşit bir muhatap olarak kabul edilmek için çaba sarf ederken, Rum tarafı Kıbrıs'ın tek resmî temsilcisi olarak kabul görmenin rahatlığını yaşamıştır.

Türkiye'nin bugüne kadar izlediği Kıbrıs'a ilişkin politikalarının, uzun vadeli güçlü bir stratejinin ve kararlı bir millî tavrın ifadesi olmadığını belirtmekte de yarar vardır. Örneğin, söz konusu sıkıntıların doğurduğu ihtiyaçlara cevap vermek için ilan edilen KKTC'nin kuruluş beyannamesinde bile; "iki halkın aralarındaki bütün sorunları, eşit düzeyde müzakerelerle, barışçı, âdil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmalarının mümkün ve zorunlu olduğuna inanıldığı" vurgulanmakta; "KKTC'nin ilanının iki eşit halkın ve onların kurdukları yönetimlerin gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmalarını engellemeyeceği, bilakis kolaylaştıracağı" ifade edilerek KKTC'nin başka hiçbir devletle birleşmeyeceğinin altı çizilmektedir.³ Böyle bir yaklaşım, bir taraftan Kıbrıs Türk toplumunun insanî anlayışını ve Kıbrıs'ta ortak bir çözüme kapıları tamamen kapatmayışını ifade ederken; diğer taraftan Kıbrıs konusundaki uluslararası dayatmaları cesaretlendirmiş ve "iç kamuoyu"nu yönlendiren teslimiyetçi unsurların kullandığı temel argümanlardan birini oluşturmuştur.

³ 15 Kasım 1983; **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Bildirisi** (Madde 23)

II. Kıbrıs'la İlgili Rum-Yunan Stratejisi ve Sonuçları

Kıbrıs'la ilgili Rum-Yunan stratejisinin 1990'ların ortalarından itibaren önemli bir değişiklik geçirdiği gözlenmektedir. Kıbrıs'ı Türk-Yunan ihtilafları arasında önde gelen unsurlardan biri olarak gören Yunanistan, husumet politikasıyla mesafe alamayacağını anlayınca, Kıbrıs meselesini Türkiye ve Yunanistan arasındaki bir mesele olmaktan çıkarıp AB'ye mâl etme yoluna gitmiştir. AB içerisinde Türkiye'ye karşı samimiyetsiz bir tavır sergileyen ülkelerin arkasına sığındıkları veto tehdidine dayalı Yunan pozisyonunun, kendisini Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen bir ülke olarak ilan edecek düzeyde yeniden tanımlanmasının ardında bu strateji değişikliği yatmaktadır. Nitekim Yunanistan Dışişleri bakanlığı başdanışmanı Loakimides, 1990'ların ortalarına kadar AB'nin Türkiye karşısında Yunan vetosunun arkasına sığındığını, 1990'ların ortalarında Yunan hükümetlerinin Türkiye'nin AB üyeliğinin Yunanistan'ın çıkarlarına uygun olduğuna karar verişinin ardından Türkiye'yle yüzleşmek zorunda kaldıklarını; Avrupa'da Türkiye'nin üyeliğini "gerçekten" isteyen tek ülkenin Yunanistan olduğunu söylemektedir.⁴ Yeni strateji çerçevesinde Yunan Dışişleri Bakanı Teodoros Pangalos, Kıbrıs sorununun çözümünün Türkiye'nin Avrupa'daki geleceğine katkıda bulunacağını sık sık dile getirmiştir.⁵ Rum Yönetimi Dışişleri bakanı Kasulides, Simitis ve Papandreu'yla birlikte Türkiye ve Kıbrıs'a ilişkin Yunan politikalarının değiştiğini, sürekli veto silahını sallamanın akılcı bulunmadığını ifade etmektedir.⁶

Yorgo Papandreu, 2001 yılı Ekim'inde Yunan parlamentosunda yaptığı konuşmasında Pasok'un Türkiye'nin Avrupa yürüyüşünü desteklemeye devam edeceğini, çünkü bu yolun Türkiye'yi Uluslararası Adalet Divanı'na ve Kıbrıs'ın "toprak bütünlüğüne" götüreceğini imâ etmiştir.⁷ Başbakan Simitis'in 15 Aralık 2000'deki; "Türkiye'yi işbirliği ve barışa götüren bir sisteme dahil etmekle biz kazanırız." beyanatının altında da aynı mantık yatmaktadır. Papandreu, 31 Ocak 2001'de de; "AB, Türkiye'yi baskı altına sokabilir." diyerek niyetlerini ifşa etmiştir. 13 Kasım 2001'de Simitis'in Kıbrıs'ta yaptığı konuşma ise daha çarpıcıdır: "Türkiye

⁴ Panayotis Loakimides; "AB'nin cesareti", **Sabah**, 1 Kasım 2002

⁵ **Yeni Yüzyıl**; 27 Temmuz 1997

⁶ Leyla Tavşanoğlu'nun Yanakis Kasulides'le yaptığı söyleşi; **Cumhuriyet**, 29 Aralık 2002

⁷ Sergio Coggiola; "Atina tarihi düşmanına el uzatıyor", **Il Sole 24 ORE**, Ekim 2001

Kıbrıs'ın üyeliğini engellemeyecektir, çünkü Papandreau'ya göre Türk boğasını boynuzlarından yakaladık.”⁸

12-13 Aralık 2002 tarihinde toplanan Kopenhag Zirvesi'nden bir hafta önce George A. Papandreau'nun The Wall Street Journal'da yayınlanan “Yunanistan'ın neden eski düşmanı Türkiye'yi desteklediği”ne dair yazısında Kıbrıs'a ağırlıklı bir yer verilmektedir. Papandreau'ya göre “Türkiye, AB'nin demokratik ilkeleriyle uyum içinde olduğunu, Kıbrıs sorununa getirilecek kapsamlı ve fonksiyonel bir çözümün parçası haline gelerek kanıtlayabilir.” Eskiden Türkiye-AB ilişkilerinde bir Yunan vetosu meselesi olarak görülen Kıbrıs konusu, gittikçe muhatabın tek başına Yunanistan değil, ağırlıklı olarak AB yönetimi haline geldiği merkezi bir konu kimliğine büründürülmüştür.

AB'ye dayalı temel stratejinin belirlenmesinin ardından Rum-Yunan ikilisinin gerek BM gözetiminde yapılan Kıbrıs görüşmelerinde takındıkları tavırlarda, gerekse Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan gerilim ve yumuşamalarda AB süreç ve takvimleri belirleyici rol oynamıştır. Rumlar, müzakere sürecini bir oyalama zemini olarak kullanıp kendilerine çizilen AB takvimi doğrultusunda ilerlemişlerdir. Nitekim, Poos tarafından hazırlanan 2001 ilerleme raporunun kabulünün ardından bir araya gelen Yunan Dışişleri bakanı Yorgos Papandreau ve Glafkos Klerides, Rumların AB'ye tam üyelik gününe dek oyalama taktiği izlenmesi ve BM'nin çözüm gayretlerine sırt çevrilmeden AB'ye üyelik gününün beklenmesi kararını almışlardır.⁹ Sadece görüşüyor gözükererek zaman kazanan Rum tarafı, AB'ye üyelikle dolaylı olarak ENOSİS'i gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. Müzakereler esnasında Rum kesimi, Alman tarzı bir federasyonu savunmuştur. Ancak Rumlar tarafından yıkılan Kıbrıs Cumhuriyeti bile bir Ortaklık Federasyonu'ydu, Türkler egemenliğe ortaklıklar ve siyasî olarak eşitler. Rumlar'ın bu tavırları Klerides'in kendi yazdığı kitapta yer alan “Biz iki ulusu olan bir cumhuriyeti bir Rum cumhuriyeti yapmak için yola çıktık.” ifadeleriyle uyumludur. Bunun yolunun da AB üyeliğinden geçtiğini düşünmektedirler. 2001 Mayıs'ında Klerides'in partisinin lideri Anastasiadu, “AB'ye girmek ENOSİS'i de gerçekleştirmektir.” demiştir.¹⁰

⁸ Savvas Yakovidis; “Simitis, Attila ve Kıbrıs'ın Üyeliği”, **Simerini**, 28 Şubat 2002

⁹ **Radikal**; 6 Eylül 2001

¹⁰ **Cumhuriyet**; 3 Haziran 2001

Türk Yunan ilişkilerinde de aynı taktik izlenmektedir. Örneğin, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin açıklanmasına yakın iyileşme eğilimi gösteren Türk-Yunan ilişkilerinde Yunanistan bilinçli bir gerginlik politikası güderek Kıbrıs ve Ege meselelerinin Katılım Ortaklığı belgesinde yer almasını sağlamak suretiyle bu meseleleri bir Türk-Yunan ihtilafı olmaktan çıkarıp, Türkiye-AB sorunu haline dönüştürme stratejisinde önemli bir adım atmıştır. Bu bağlamda sirtaki görüntüleriyle akıllarda kalan Papandreu-İsmail Cem yakınlaşması da, Türkiye açısından Rum-Yunan stratejisine hizmet etmekten başka somut hiçbir fayda sağlamamıştır.

GKRY'nin ısrarla Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği içinde yer almak istemesinin ardında da Türkiye ile olan sorunlarını AB üzerinden çözme hedefi yatmaktadır. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında AB üyesi olduğu takdirde AB'nden "işgal altındaki toprakların Türkiye'nin elinden kurtarılması" talebinde dahi bulunabileceklerini düşünmektedirler.

Sonuç olarak Yunan stratejisi, son on yılda önemli bir başarı kazanmıştır. Yunan *To Vima* gazetesi diplomasi yazarı Yannis Kartalis, 15 Aralık 2002 tarihinde AB'nin, sorunu iki toplum arasındaki bir müzakere konusu olmaktan çıkararak Avrupa boyutuna sokan Yunan hükümetinin 1994 yılından bu yana uyguladığı stratejiyi Kopenhag'da ödüllendirdiğini söylemektedir.¹¹ 31 Aralık 2002'de; "2002 yılı Kıbrıs'ın AB'ye katılım başarısıyla tamamlandı. Uzun yıllar süren sistemli çaba sonunda Yunanistan ve Helenizm için yeni bir sayfa açtık." diyen¹² Yunanistan Başbakanı Simitis, Türkiye'nin AB'ye entegre edilmesini¹³ arzu etmektedir.

Kıbrıs Rum yönetiminin adanın bütününe temsilen tam üye olarak kabul edileceğinin 12-13 Aralık 2002 tarihindeki Kopenhag Zirvesi'nde AKP Hükümeti'nden de hiçbir itiraz görmeden kesinleşmesinin ardından, diğer önemli ihtilaflar da aynı mantık çerçevesinde dile getirilmeye başlanmıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu, Kopenhag Zirvesi'nin hemen ardından Ege sorunlarını gündeme getirmiştir. Yunan Savunma Bakanı Yannis Papandoniu da "Ege'deki ihlallerin azalmadan sürdüğünü" öne sürerek "Türkiye'nin bu tutumunun,

¹¹ Yannis Kartalis; "Atina ödülü hak etti", **To Vima**, 15 Aralık 2002

¹² **Cumhuriyet**; 4 Ocak 2003

¹³ **NTVMSNBC**; 15 Ocak 2003

AB'ye girme çabasıyla uyumlu olmadığını" söylemiştir.¹⁴ Başbakan Kostas Simitis ise Türkiye'nin AB üyeliği yolunun "Yeşil hat"tan geçtiğini, Ege meselesinin ise "ilerde" gündeme geleceğini belirtmiştir.¹⁵

Kısacası, Rum-Yunan ikilisi AB stratejisiyle Kıbrıslı Türklere yönelik "havuç" politikasını ustalıklı kullanmaktadırlar. Rum tarafının uygulamaya koyduğu enstrümanlarla AB organlarının dile getirdikleri arasında önemli paralellikler bulunmaktadır.

Kopenhag Zirvesi'nden sonra Rum tarafının AB ile işbirliği yaparak sunduğu "siyasî rüşvet" mahiyetindeki teklifleri bu çerçevede değerlendirilmelidir. Pakette;

1-Kuzey'deki ürünlerin Güney'e götürülmesi, bunların Kıbrıs Cumhuriyeti yasal makamları tarafından mühürlenmesi ve ihraç edilmesi yer almaktadır. Bu ürünlerin güneye götürülmesi Rum Sanayi ve Ticaret Odası ile Türk Ticaret Odası'nın işbirliğiyle gerçekleşecektir.

2-KKTC üniversitelerinden diploma almış Kıbrıslı Türk bilim adamlarının kösteklenmemesi öngörülmektedir.

3-Kuzey'den güneye ürün dolaşımı sağlanacaktır

4-Kıbrıslı Türklerin kamuda, KİT'lerde ve özel sektörde istihdam edilme imkanları arttırılacaktır.

5-Dilekçeyle başvuran bütün Kıbrıslı Türklere Kıbrıs pasaportu verilecektir.

6-Turizm yolu ile Kıbrıslı Türklere ekonomik rahatlama sağlanacaktır.

7-Kıbrıslı Türk kayıp yakınlarının Kıbrıslı Rum kayıp yakınlarıyla aynı muameleye tabi tutulup ekonomik açıdan desteklenmeleri öngörülmektedir.

8-Kıbrıs Türk takım ve sporcularının Kıbrıs Cumhuriyeti yoluyla dışarı açılmaları sağlanacaktır.¹⁶

Rum Kesiminin bu tavrı, önemli ölçüde AB yönetiminden mülhemdir. Adada bir çözüme ulaşıldığı takdirde AB yönetimi tarafından Türk kesimine 2006'ya kadar 206 milyon euro verilmesi kararı da benzer bir mantığı işaret etmektedir.¹⁷ Birlik Yönetimi, Sevilla Zirvesi sonuç bildirisinde, adanın birleşmesi halinde kuzeyin kalkınmasına katkıda bulunmak için mali destek sağlayacağını ifade etmiştir.¹⁸

¹⁴ **Cumhuriyet**; 19 Aralık 2002

¹⁵ **Milliyet**; 3 Ocak 2003

¹⁶ **Cumhuriyet**; 25 Aralık 2002

¹⁷ **Zaman**; 31 Ocak 2002

¹⁸ **Anadolu Ajansı**; "Bildiride Türkiye'ye İlişkin İfadeler Laaken Zirvesi'nin çok Ötesine Geçmiyor", 22.Haziran.2002

Avrupa Komisyonu'nun Ocak 2002 tarihli Kıbrıs raporu Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde görüşülürken alınan tavsiye kararında; "Kıbrıs'ın kuzey tarafındaki yetkili ticaret odasının işbirliğiyle ve eğer mümkünse Kıbrıs'ın güney tarafının yetkili ticaret odasıyla, Kıbrıs'ın kuzey tarafının mal ve ürünlerinin kurulacak bir mekanizmayla AB'ye ihracının sağlanması" istenmektedir ki, tavsiye metninin içeriği Kopenhag zirvesi ardından gündeme getirilen Rum tarafının teklifleriyle örtüşmektedir.¹⁹ Aynı raporda adanın kuzeyinde sivil toplum örgütleri ve medya kuruluşlarının faaliyetlerinin tamamen serbestleştirilmesinin istenmesi de bugünkü tablonun anlaşılması açısından dikkate değer bir husustur. Adada yapılan AB yanlısı gösterilerin en önemli organizatörleri arasında AB raporunda işbirliği yapılması öngörülen KKTC ticaret odası başkanının yer alması dikkat çekicidir.

Rum tarafının teklifleri, Kıbrıs Türkleri'nin karşı karşıya kaldıkları gayri insani ambargo üzerinden pirim yapmaya yönelik arayışlardır. Kıbrıs'ta yaşanan olaylarda silahlı Rum güçleri tarafından katledilenler Türkler olmalarına rağmen ekonomik ambargoya maruz kalıp bedel ödemek zorunda kalanlar da Türkler olmaya devam etmektedir. Rum pasaportu dağıtılması teklifi de bu çerçevede ele alınmalıdır. Samimi bir çözüm arayışının en önemli göstergelerinden birisi bu adaletsizliğin ortadan kaldırılması olacaktır.

Rum kayıp aileleriyle Türk kayıp ailelerinin eşit muamele görmesine ilişkin madde de Rum tezlerinin Türkler tarafından kabul edilip meşrulaştırılması arayışının bir ürünüdür. Rumlar, adada on yılı aşkın bir zaman boyunca işledikleri insanlık dışı fiilleri gündemden düşürmek için Barış Harekatı sonrası bu argümanı kullanmaya başlamışlardır.

İki kesim arasındaki ekonomik eşitsizlik önemli ölçüde bu ambargonun sonucudur. Tıpkı Türkiye'de olduğu gibi, Kıbrıslı Türk insanına da kaybedeceklerine aldırmadan AB trenine atlayarak "yeryüzü cenneti yolculuğuna" çıkmaları propaganda edilmektedir. Bu tavrın sakatlığı Annan Planı'na ilişkin değerlendirmelerde ele alınacaktır.

¹⁹ **NTVMSNBC**; "Avrupa'dan Kuzey'e sıcak mesaj", 22 Ocak 2002

III. AB Yönetiminin Kıbrıs Yaklaşımı ve Türk Dış Politikası'nın Zaafı

AB yönetiminin Kıbrıs'a ilişkin izlemiş olduğu tavır, Kıbrıs meselesinin hakkaniyetli bir çözüme ulaşmasını engelleyen Rum tarafının müzakere pozisyonunu güçlendirirken, Türk tarafını Rum tezlerini kabule zorlayan bir manzara ortaya çıkarmıştır. Kıbrıs'ın bölünmüş de olsa üyeliğe kabul edileceğinin AB yetkilileri tarafından sık sık dile getirilmesi çözümün önünü tıkamaktadır. Örneğin, genişlemeden sorumlu AB Yöneticisi Günther Verheugen, Kıbrıs meselesinin çözümünün yoğun bir şekilde dile getirildiği 2001 yılı Aralık ayında açıkça, "Kıbrıs Rum kesimini çözüm olmasa da AB'ye alacağız." diyebilmekteydi.²⁰ AB'nin kafasındaki "çözüm" anlayışının da Rum tezleriyle örtüştüğü görülmektedir. Verheugen vermiş olduğu bir başka beyanatta da AB'nin bakış açısının ipuçlarını vermektedir: "Tek uluslararası kimlikli bir Kıbrıs istiyoruz ki AB organlarında tek sesli olabilsin."²¹

GKRY'nin 1990'da yapmış olduğu AB'ye üyelik başvurusu reddedilmiş, ancak 1993 yılında tekrar raftan indirilerek 1995'te gündeme getirileceği açıklanmıştır. 1995 yılı ise Türkiye ile Gümrük Birliği anlaşmasının imzalanacağı tarihi ifade etmekteydi. 6 Mart 1995'teki Gümrük Birliği Anlaşması imzalanmadan önce 1994 yılı Kasım ayında Yunanistan, Gümrük Birliği Belgesi'ne veto koyduğunu açıklamış, vetonun kaldırılması karşılığında GKRY'nin AB ile tam üyelik görüşmelerine başlamasına yeşil ışık yakılmasını istemiştir. 6 Mart imzasına on gün kala, 22 Şubatta AB Komisyonu Başkanlığı tarafından "Başkanlık Bildirisi" adı altında yapılan yazılı açıklamada (SA:1661/95 sayılı kararı) GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak AB'ye alınacağı ve en kısa zamanda görüşmelere başlanacağı açıklanmaktaydı. Ankara bu açıklamaya gereken tepkiyi göstermemiş, yalnızca Dışişleri Bakanı'nın mektubuyla yetinmiştir. Böylece, Gümrük Birliği'nin sadece bir parçası olma karşılığında Rum kesiminin AB üyeliğinin yolu açılmıştır.

Türkiye, daha sonra yayımlanan Demirel-Denktaş Deklarasyonu ile durumu telafi etmeye çalışarak Türkiye-AB ilişkileri ile Kıbrıs meselesi arasında kurulacak bir ilişkiyi tanımayacağını ifade etmiştir.

²⁰ **Hürriyet**; 18 Ocak 2002

²¹ **Cumhuriyet**; 22 Mart 2002

GKRY'nin Kıbrıs'ın bütününe temsilen AB üyeliğine kabul edilmesi, uluslararası hukukun ihlali anlamına gelmektedir. 12 Şubat 1959 tarihli Londra Konferansı tutanaklarında yer alan ifadeler aynen şöyledir: "Sayın Zorlu ve Sayın Averof Kıbrıs'ın, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın birlikte üye oldukları uluslararası kuruluşlara üye olabileceğini açıkça belirtmişlerdir." Garanti anlaşmasının 1. maddesiyle Kıbrıs, başka bir devletle herhangi bir siyasî ya da ekonomik birliğe katılmamayı açıkça taahhüt etmekteydi. 1959 Zürih anlaşmasının 8. maddesinde: "Başkan ve Başkan yardımcısı ayrı ayrı ve müştereken Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye oldukları uluslararası kuruluş ve ittifaklara katılım dışında dışişleriyle ilgili herhangi bir kararı veto etme hakkına sahip olacaklardır." denilmektedir. Aynı hüküm Kıbrıs anayasasının 60. maddesinde de tekrarlanmıştır. 1959 Zürih anlaşmasının 23. maddesinde "Kıbrıs Cumhuriyeti"nin her türlü anlaşmada garantör ülkelere "en ziyade müsadeye mazhar ülke" ilkesini uygulaması öngörülmektedir. Kıbrıs Türkiye'nin üye olmadığı bir AB'de yer aldığı bu ilkenin uygulanamayacağı açıktır.

1963 yılında kurucu ortak olan Türk tarafı, silah zoruyla müşterek hükümet ve parlamentodan çıkarılmıştır. O tarihten itibaren adadaki iki halk adına birlikte yasal tasarrufta bulunabilecek meşru bir hükümet mevcut değildir. Yukarıdaki anlaşmalarla Kıbrıs'a çizilen statü, Kıbrıs Devleti'nin "sınırlı ehliyetli bir devlet" olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede fiili ENOSİS anlamına gelecek bir birleşmenin içinde yer almasını uluslararası hukukla bağdaştırmak mümkün değildir. Benzer bir statü yüzünden Almanya ve Avusturya'nın gümrük birliğine girmeleri bir uluslararası mahkeme kararıyla hukuka aykırı bulunmuştu. Bu itibarla GKRY, sahip olmadığı yetkileri kullanarak AB'yle müzakere etmektedir.²²

Bütün bu gerçeklere rağmen 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlar doğrultusunda GKRY ile tam üyelik müzakereleri başlatılmıştır. GKRY'ne Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmaması halinde bile tam üyelik perspektifi verilmiştir. Türkiye'ye adaylık statüsünün verilmediği Lüksemburg Zirvesi sırasında bu kararın gerekçesi olarak ortaya konulan temel argümanlar arasında da Kıbrıs ve Ege meseleleri yer almıştır.²³

²² Aslan Gündüz; "Kıbrıs davasında hukuksuzluk", **Zaman**, 13 Aralık 2001

²³ **The Wall Street Journal**, "Genişlemenin Dışında Kalan Türkler Kızgın", 22 Aralık 1997

1999 Helsinki Zirvesi'nin ardından AB yönetimi tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa vadeli siyasî kriterler arasında: "Siyasî diyalog çerçevesinde, BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması sürecinin başarılı bir sonuca ulaştırılması yönündeki çabalarının kuvvetle desteklenmesi" yer verilmiştir. Buna mukabil hazırlanan Ulusal Program'ın Giriş bölümünde Kıbrıs'a Türkiye'nin tezlerini içeren şu ifadelerle yer verilmiştir: "Türkiye, Kıbrıs'ta tarafların egemen eşitliğine ve ada gerçeklerine dayalı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm kapsamında yeni bir ortaklık kurulması için BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesindeki çabalarına destek vermeye devam edecektir."

Avrupa Parlamentosu, 15 Kasım 2000 tarihinde kabul ettiği raporda Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'taki varlığından "işgal gücü" olarak söz etmiş ve bu durumu üyeliğin önündeki bir engel olarak göstermiştir.²⁴ 2001 yılı Türkiye ilerleme raporunda, Kıbrıs Rum Yönetimi ile üyelik müzakereleri tamamlanmadan "sunulan fırsatın değerlendirilmesi" önerilmekte, bunun için Türkiye'nin Kıbrıs Türk kesimi liderini teşvik etmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu durumun Kıbrıslı Türklere siyasî bir çözüm temelinde AB'ye katılım müzakerelerine iştirak etme ve çözüm süreci sonuçlarını AB'ye katılım şartlarına dahil etme imkanı vereceği söylenmektedir.²⁵

Kıbrıs'a ilişkin gelişmeler üzerine 57. Hükümet, Mayıs 2001'de Yunanistan hariç 14 AB üyesi ülkeye gönderilen raporda Rum kesiminin AB üyesi olmasının bölgedeki barışı etkileyecek bir krize yol açacağını bildirmiştir.²⁶ Avrupa Parlamentosu ise 7 Eylül 2001 tarihindeki toplantısında Kıbrıs sorununun çözümü için çaba sarf etmek yerine, Kıbrıs sorunu çözülmeden Rum kesimi adanın bütünü adına tam üye kabul edildiği takdirde Türkiye'nin uygulamaya koyacağı entegrasyon kararı karşısında Türkiye'nin AB üyeliğini unutmaması yönünde tehditlerde bulunmuştur.²⁷ Bütün bu tehditleri, AB ve Yunan-Rum ikilisinin işleyen sürece rağmen Türk tarafının uzun yıllardır savunduğu tezlerin haklılığının verdiği rahatsızlığın bir ifadesi olarak okumak mümkündür.

²⁴ **Hürriyet**; 16 Kasım 2000

²⁵ Avrupa Toplulukları Komisyonu; **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine İlişkin 2001 Yılı İlerleme Raporu**, 13.11.2001, Brüksel, SEC(2001) 1756, A) 1.3

²⁶ **Milliyet**; 29 Mayıs 2001

²⁷ **Frankfurter Rundschau**; 7 Eylül 2001

AB yönetimi çıkar hesaplaması yaparken, Birliğe tam üye olmanın Türkiye için diğer bütün dış siyaset hedeflerinin üstünde olduğunu düşünmekte ve Türkiye içindeki AB lobisinin ve propagandasının etkinliğini dikkate almaktadır. Bu yüzden Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin pazarlık gücünün düşük olduğu anlayışıyla hareket etmektedir. Teslimiyetçi politikalara prim vermeyen bir siyasî iradenin varlığı, bu stratejinin önündeki en önemli engellerden birisi olarak görülmektedir. AB yönetiminin Türkiye ve Kıbrıs'a ilişkin kararlarının Türkiye'deki siyasî süreçler dikkate alınarak ustalıkla planlanması bu endişenin bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Örneğin; Milliyet gazetesinin 18 Eylül 2002 tarihinde manşetine çektiği "Kıbrıslı Rumlar'a ŞOK. Avrupa'dan en sıcak mesaj" başlıklı haberde, AB'nin Türkiye'deki seçimlerde "MHP'nin ekmeğine yağ sürmemek için" Kıbrıs Rum kesimini 2004'te aday olacak üyeler listesinden çıkaracağı belirtilmekteydi. Ayrıca, 4 Ekim 2002 tarihinde gazetelere yansıyan haberlerde Annan planının varlığından Yunan Dışişleri Bakanı'nın haberdar olduğu, planın açıklanması için 3 Kasım seçimlerinin sonuçlarının beklendiği ifade edilmekteydi.²⁸

20 Temmuz 2002'de Avrupa Parlamentosu Başkan Yardımcısı Renzo Imbeni verdiği beyanatta, sonucu belirleyen Türkiye'nin iç politik unsurları olacağını ve Kıbrıs sorununun bu noktadaki önemini belirtmiştir.²⁹ Dönemin Başbakan Yardımcısı ve AB'den Sorumlu Devlet Bakanı Mesut Yılmaz ise, Kıbrıs'ın AB için bir ön şart olmadığını, Kıbrıs'ın ön şart gibi gösterilmesinin AB'ye gönülden girmek istemeyenlerin bahanesi olduğunu söylüyordu.³⁰

Halbuki Temmuz ayı başında AB Yönetiminin Genişlemeden Sorumlu Yöneticisi Verheugen, Kıbrıs Rum kesiminin adada çözüm olsa da olmasa da tam üye olarak alınacağını beyan etmekteydi. Türkiye için müzakere tarihi verilmesini istemediğini ifade eden Verheugen, Kopenhag'ın bir Türkiye zirvesi olmasını istemediğini söylüyor, "Kıbrıs sorununun çözümü ve AGSP'de Türk vetosunun kalkması durumunda bile" Türkiye'ye somut bir müzakere tarihi verilmesinin söz konusu olmadığını belirterek, komisyonun böylesi bir "siyasî pazarlığa karşı" olduğunu açıklıyordu.³¹

²⁸ **Radikal**; 4 Ekim 2002

²⁹ **Cumhuriyet**; 21 Temmuz 2002

³⁰ **Zaman**; 11 Haziran 2002

³¹ **Finansal Forum**; 2 Temmuz 2002

Bütün bu gerçeklere rağmen, Türkiye açısından geri dönülmesi zor süreçlere kapı açan yasal düzenlemeler (AB Uyum Paketi) 2002 yılı Ağustos'unda mecliste kabul edilmiştir. Bunun hemen ardından da Günther Verheugen, uyum yasalarını savunurken AB'den sorumlu Başbakan Yardımcısının ısrarla AB süreciyle ilgisi bulunmadığını söylediği Kıbrıs meselesini gündeme getirmiş, adada siyasî çözüm için bir şans gördüğünü ifade ederek "Kasım seçimlerinden sonra bu konuda yeni ilerlemeler kaydedilirse şaşımam, mutlu olurum" demiştir.³²

³² **Cumhuriyet**; 11 Eylül 2002

IV. Annan Planı'nın Genel Karakteristikleri ve Hedefi: Çözüm Paketi mi?

Tasfiye ve Kargaşa Planı mı?

Türkiye'nin ve Kıbrıs'ın AB takvimi dikkate alınarak hazırlandığı aşikar olan Kofi Annan Planı, bu yönüyle Rum-Yunan ikilisinin Kıbrıs meselesinin AB üzerinden halledilmesi stratejisiyle paralellik arz etmektedir. Annan planındaki zaman sınırlaması, Türk tarafının müzakere pozisyonunu zayıflatmak için öngörülmüştür. Köklü bir geçmişi bulunan Kıbrıs meselesine ilişkin, Kıbrıs Türk halkının nesiller boyu geleceğini şekillendirecek ve geriye dönüşü kolay kolay mümkün olmayacak böylesine önemli bir kararın, oldu bittiye getirilmek istendiği intibasını besleyecek bir acelecilikle Türk tarafına adeta dayatılarak aldırılmak istenmesi, plan üzerindeki şüpheleri arttıran bir rol oynamıştır.

Annan Planı'nın Rum-Yunan ikilisiyle temas halinde hazırlandığına dair iddiaların gündeme gelmesi, planın samimiyetinin daha başından sorgulanmasına yol açmıştır. Nitekim plan, her ne kadar Türk medyası tarafından siyasî eşitlikten bahsetmesi dolayısıyla Türk tezlerine en yakın çözüm imkanı olarak takdim edilse de, detayları dikkatle incelendiğinde daha önce yapılan 3. tur görüşmeler çerçevesinde Klerides'in Denктаş'a ilettiği Rum teklifleriyle Annan planı arasındaki paralellikler hemen dikkat çekmektedir. Örneğin Klerides, tanınmayan KKTC'nin bir kenara bırakılmasını ve Türklerin uluslararası toplumca tanınan GKRY'ye katılmalarını, Türk tarafının topraklarını % 25'e indirmesini ve en az 60 bin Rum'u içine almasını, "federal hükümet"in yetkilerinin geniş tutulmasını, AB, BM gibi bir uluslararası bir örgütün denetiminde bir garanti rejimine dönülmesini teklif etmekteydi.

Arka planındaki bu güven zedeleyici unsurların gölgesinde taraflara sunulan "Annan Çözüm Paketi", orta ve uzun vadede Kıbrıs Türk toplumunun adadaki varlığını tehlikeye sokacak bir dizi hükmü ve öneriyi bünyesinde barındırmaktadır.

Bunlar arasında Annan Planı'nda yer alan mülkiyete ilişkin düzenlemeler, yeni gerilimler oluşturabilecek bir alan olarak karşımızda durmaktadır. Toprak değişimine tabi bölgelerdeki taşınmaz mallar, mallarının tasarrufunu kaybeden mal sahiplerine iade edilirken, toprak değişiminin olmadığı bölgelerde Rumlar'a ait taşınmazların 20 Temmuz 1974 tarihindeki değerinin kıyaslanabilir yerlerdeki

gayrimenkul değerlerinin artışını yansıtabacak şekilde ayarlanması baz alınmak suretiyle tazmini istenmektedir.³³ 1963'ten bu yana meydana gelen olaylardan etkilenen mallara ilişkin daha önce KKTC tarafından yapılmış olan tasarrufların, anlaşma şartlarına aykırı oldukları takdirde geçersiz sayılması öngörülmektedir.

Kuruluş Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden önceki borçların sorumluluğuna ilişkin Kıbrıs Anayasası Taslağı'nın 1. bölüm 46. maddesine göre kurulacak Ortak Devlet, Yunanistan veya Türkiye'den yahut silah alımı için edinilen ilgili parça devletin ödemekle yükümlü olduğu borçlar hariç, diğer borçların sorumluluğunu üstlenmektedir. Ayrıca, "Özel çoğunluk mevzuatı, parça devletlerin borçlarının ortak devlete iade edilmesini öngörebilir" denilmektedir. Bu madde tamamiyle Rum kesimi gözetilerek plana yerleştirilmiştir. KKTC'yi Türkiye dışında tanıyan bir ülke bulunmadığı, Türkiye'den aldığı borçlar da kapsam dışı bırakıldığı için, Kıbrıs Türk toplumu, Rum kesiminin borçlarını da üstlenerek ek bir mali sorumluluk altına girmiş olacaktır.

Hayal tacirliği yaparak, her ne surette olursa olsun sunulan planın kabulü yoluyla AB üzerinden büyük bir ekonomik refaha kavuşulacağı vaadinde bulunanlar, ekonomik gerçekler karşısında tek kelime bile etmemektedirler. Annan Planı olduğu gibi kabul edilmesi halinde Türk tarafına yalnızca konut yapımı için 776 milyon dolar maliyet, millî gelir açısından da % 20 kayıp getireceği hesaplanmaktadır. Plana göre verimli topraklarının yaklaşık % 65'ini Rum tarafına devredecek olan Türk kesimi bu durumda tarım gelirlerinin 1/3'ünü kaybedecektir. Tarımda 2001 yılı fiyatlarıyla 41.5 milyon dolar kayıp yaşanacak, bu kayba bağlı olarak da ticaret, ithalat, taşımacılık, bankacılık ve imalat sanayiindeki kayıplarla bu rakam 127 milyon dolara ulaşacaktır. Rum tarafına devredilecek topraklarda kapanacak 1350 işyeri dolayısıyla yaklaşık 13 bin kişi işsiz kalacaktır. Güzelyurt ve Lefke bölgelerinde yaklaşık altmış bin Türk evlerini terk etmek zorunda kalacak, Kıbrıs Türk kesimi tarafından yaklaşık 15 bin yeni konut yapılması gerekecek, bunun için de 776 milyon dolarlık kaynağa ihtiyaç duyulacaktır.³⁴ Türkiye'nin Kıbrıs sorununun çözülmesiyle adaya kaynak aktarmaktan kurtulacağını söyleyenler, Annan Planı'nın hayata geçirilmesiyle Türkiye'nin şu anda aktardığının üç misli kaynak tahsis etmesi gerektiği gerçeğini kamuoyundan gizlemektedirler.

³³ **Kuruluş Anlaşması**; Madde 10.2

³⁴ **Finansal Forum**; 4 Şubat 2003

Plan çerçevesinde öngörülen siyasî eşitliğe dayalı yapının tezahürleri olarak ortaya çıkan yönetim mekanizmalarındaki parça devletlerin eşitliği varsayımına dayalı dengeler, Kıbrıs Türk kesiminin kabul etmek zorunda bırakılacağı Rum göçmenler aracılığıyla fiilen geçersiz hale getirilmektedir.

Plana göre, yasama yetkisini, Senato ve Temsilciler Meclisi olmak üzere iki meclisten oluşan ortak devlet parlamentosu yürütecektir. Her meclisin 48 üyesi bulunmakta, Senato her iki parça devletten eşit sayıda senatörden oluşmaktadır. Temsilciler Meclisi'nde ise herhangi bir parça devlete düşen sandalye sayısı toplam sandalye sayısının dörtte birinden az olmamak kaydıyla, her parça devletin iç vatandaşlık statüsüne haiz şahısların oranına göre temsil edilmesi öngörülmektedir.³⁵

Parlamento kararları, her parça devletten senatör sayısının dörtte birinin oyunu kullanması şartıyla, iki meclisin de basit çoğunlukla vereceği onaya bağlıdır. Bazı hususlarda ise, oylamaya her parça devletten katılan senatörlerin beşte iki özel çoğunluğu aranmaktadır.³⁶

Yürütme yetkisi ise, Devlet Başkanlığı makamını bünyesinde barındıran Başkanlık Konseyi tarafından kullanılacaktır. Başkanlık Konseyi, tek liste içinden Senato'da özel çoğunlukla seçilen ve Temsilciler Meclisi'nde çoğunlukla onaylanan, altı üyeden oluşmaktadır. Başkanlık Konseyi'nin oluşumunda, her parça devletin iç vatandaşlık statüsünü haiz şahısların sayısı esas alınmakta, ancak herhangi bir parça devletin üye sayısının Konsey üyelerinin üçte birinden az olamayacağı öngörülmektedir. Başkanlık Konseyi ise kararlarını aksi belirtilmedikçe her parça devletten asgari birer temsilcinin katılması koşuluyla basit çoğunlukla alacaktır.³⁷

Kağıt üzerinde eşitlikçi bir yönetim sistemi oluşturulduğu izlenimi veren bu yapı, Kuzeye göç edecek Rumlar'ın Kıbrıs Türk parça devleti vatandaşlığı kazanmalarıyla sahip olacakları siyasal haklar yoluyla Ortak Devlet'in karar alma süreçlerinin tamamen Rumlar'ın eline geçmesine imkan vermektedir.

Plana göre Kıbrıs Türk parça devleti, Anlaşma'nın yürürlüğe girmesini müteakip dört yıl içerisinde güneyden gelen Rumların ikâmetine ilişkin

³⁵ **Kurucu Anlaşma**; Madde 5.1.a

³⁶ **Kurucu Anlaşma**; Madde 5.1.b

³⁷ **Kurucu Anlaşma**; Madde 5.2.a-b

moratoryumda bulunabilecek, ancak bunun ardından, Rum parça devletinden gelenlerin ikametine sayıları 5. ve 9. yıllar arasında bir köy veya kasaba nüfusunun %8'ine ve 10. ve 15. yıllar arasında da %18'ine ulaşana kadar müsaade etmek durumunda kalacaktır. Daha sonra ise ancak Rum kesiminden gelenlerin oranı Kıbrıs Türk parça devletinin nüfusunun %28'ine ulaşırsa göçmenlere kısıtlama getirilmesine müsaade edilmektedir. Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinin ardından 25 yıldan fazla zaman geçmemek kaydıyla, ortak devlet ve parça devletlerin deneyimler ışığında ilgili Anayasal nitelikli yasayı gözden geçirmeleri öngörülmektedir.³⁸

Ayrıca azınlıklar parça devletler üzerinden temsil edilecek, bu çerçevede Ortak Devlet parlamentosunda Kıbrıs Türk parça devleti kontenjanından bir Maruni temsilci bulunacaktır. Buna kuzeye göç edecek Rumların oylarıyla seçilecek olanlar da dahil edildiğinde hem basit çoğunluk esasına göre alınan kararlarda hem de özel çoğunluk gerektiren kararlarda Kıbrıs Türkleri'nin tamamen etkisiz bir konuma gelmelerinin yolu açılacaktır. Zira Rum parça devletinin, Senato ve Temsilciler Meclisi'ndeki varlığının yanı sıra, Senato'da Türk parça devletine ayrılan 24 sandalyenin sekizi ve Temsilciler Meclisi'ndeki 12 sandalyenin dördü de Rumlara ait olabilecektir.³⁹

Plan çerçevesinde göç ve vatandaşlık işleriyle ilgilenecek mekanizmaların kurulması öngörülmekte, adaya Barış hareketi sonrası Türkiye'den gelen Türkler'in Kıbrıs'tan ayrılmaları için özendirici tedbirler devreye sokulmaktadır. Örneğin, Kıbrıs'ta en az beş yıl yaşayan ancak daimi ikamet alamayan şahısların ülkelerine geri dönüşleri için dört kişilik bir aile baz alındığında 10,000 Euro'dan az olmamak kaydıyla maddi yardımdan faydalanabilecekleri ifade edilmektedir.

Annan Planı'nı kabul edilemez kılan bir diğer unsur ise Türkiye'nin garantörlüğü ve adadaki askeri varlığına ilişkin düzenlemelerdir. Her ne kadar Garanti ve İttifak Anlaşmaları'nın geçerliliği vurgulanıyorsa da AB hukukunun üstünlüğü ve BM'ye tanınan geniş mandatörlük yetkileri, adadaki Türk askeri varlığına getirilen sınırlamalar filli anlamda garantörlük haklarını sulandırmaktadır.

³⁸ **Kurucu Anlaşma**; Madde 3.4

³⁹ Dr. Ertan Efegil; **Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi**, İstanbul, 2003, s.51

Plana göre, Kıbrıs adası askerisizleştirilmekte, Kıbrıs Rum ve Türk kesimlerindeki askeri birlikler ve paramiliter güçler dağıtılmakta, parça devletlerin vatandaşlarına askeri ya da paramiliter eğitim vermeleri yasaklanmakta, sportif amaçlı av tüfekleri haricindeki silahlar kanun dışı ilan edilmektedir. Parça devletlerin 700'ü aşmayacak polis memuruna ilaveten parça devlette yaşayan her bin kişiye altı polis memuru düşecek sayıda polis memuru bulundurmasına izin verilmekte, parça devlet polisinin sadece rutin sivil polis görevlerini yerine getirmeye uygun silahlar taşımasına müsaade edilmektedir.

Adadaki Türk askeri varlığı Kıbrıs Türk parça devletinde konuşlandırılacak, tüm rütbeler dahil olmak üzere, 2,500 ile 7,500 kişi arasındaki bir askeri birlikle sınırlandırılmaktadır. Ayrıca bu birliklerin teşkilat yapıları, silah ve teçhizatları ile faaliyetleri karşılıklı imzalanacak bir protokole konu yapılırken, sınır bölgelerine yaklaşımları yasaklanmakta ve her türlü hareketleri önceden bildirim tabi tutulmaktadır. Birlikler, arazideki eğitim dahil, birliklerin tüm kara, hava ve deniz sevkiyatının, zaman, yer ve amacını Yunan tarafına ve Birleşmiş Milletler'e 14 gün önceden bildirmekle yükümlü kılınmaktadır. Birlik sevkiyatı üç veya daha çok sayıda insan taşıyabilen üç askeri taşıt aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda, Kıbrıs'taki Türk askeri varlığının bir anlamı kalmamakta, herhangi bir kriz durumunda müdahale etme imkanından uzak, eli-kolu bağlı bir seyirci haline gelmesi beklenmektedir.

Anlaşmanın ardından oluşturulacak Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne çok geniş yetkiler tanınmaktadır. Görev süresinin bitişi için de bir tarih belirtilmemekte, ancak her iki parça devletin onayı alınarak ortak devlet hükümeti tarafından aksine bir karar alınıncaya kadar adada kalacağı ifade edilmektedir. Ucu açık yetkilere sahip bulunan BM Barış Gücü'nün ihtiyatlar da dahil olmak üzere Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk kuvvetlerinin dağıtılması ve silahlarının ada dışına çıkarılması ile Yunan ve Türk kuvvetlerinin asker sayısı ve silah sistemleri sayısının üzerinde anlaşmaya varılan eşit düzeye indirilmesi de dahil olmak üzere Kuruluş Anlaşması'ndaki güvenlik düzenlemelerine uyulup uyulmadığını izlemek ve denetlemekten sorumlu olması öngörülmektedir. Ayrıca Barış Gücü, Kuruluş Anlaşması'nda yer alan ortak devlet ve parça devletlere ait polis güçleri ile ilgili düzenlemelere uyulup uyulmadığını izleyip, denetleyecek, herhangi bir parça devletin vatandaşlarına diğer parça devlet yetkililerince adil ve eşit muamele yapılması için çalışacak, toprak ayarlamasına konu olacak bölgelerle ilgili çalışmaları denetleyecek, manda

yönetimini, devriyeler düzenleyerek, mevziler (gözetleme noktaları) ve yol barikatları kurarak, şikayet kabul ederek, soruşturma yürüterek, olguları ortaya koyarak, resmi tavsiyelerde bulunarak ve yetkilileri uyararak uygulayacaktır. Ortak devlet ve parça devlet yetkilileri yanında Kıbrıs'taki Yunan ve Türk birlikleri de, Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs'taki operasyonu çerçevesinde işbirliği yapmakla yükümlü kılınmaktadır.

Böylece BM Kıbrıs'ta devlet içinde devlet denilebilecek süresi belirsiz büyük bir yetkiyi elinde bulundurarak Garanti Antlaşmaları'ndan kaynağını alan Türkiye'nin haklarını önemli ölçüde etkisizleştirmektedir.

Kıbrıs'ın geçmişinde yaşananlar hatırlandığında, kriz dönemlerinde etkisiz kalan BM kuvvetlerinin gelecekte benzer durumlar karşısında Türk toplumunu nasıl koruyabileceği sorusu ise cevapsız kalmaktadır. BM'ye verilen bu yetkiler, aynı zamanda da Kıbrıs konusu çevresinde yapılan bütün propagandalara rağmen, göç, mal-mülk mübadelesi ve tazminatlar v.s. sebebiyle adada çatışma riskinin artacağından endişe edildiğine işaret etmektedir. AB üyesi bir Kıbrıs'ta böyle çatışmaların olmayacağını iddia edenlerin Kuzey İrlanda'da yaşananların ne olduğuna cevap vermeleri gerekmektedir. Kıbrıs Rum ve Türk kesimlerinde yapılan kamuoyu araştırmalarında Kıbrıs Türkleri'nin "Kıbrıs'ta Rum ve Türklerin iyi ilişkiler içerisinde olmalarının yolu nedir?" sorusuna verdikleri cevap, % 90'lara varan oranda iki toplumun bir arada yaşamasına dönük isteksizliği ifade etmektedir.⁴⁰

Bu noktada planın açıklanmasının hemen ardından GKRY'de yapılan kamuoyu araştırmalarının Türk halkı ve yönetiminin yetersiz bulunduğu düzenlemelere bile Rum halkı tarafından büyük bir taviz olarak bakıldığı ve karşı çıktığı göz ardı edilmemelidir.⁴¹ Rum kesiminde Plan aynen kabul edilse bile doğacak gerginlik ortamını kolayca bir çatışma zeminine çekebilecek, Türkiye'ye ve Türklere derin husumet besleyen ve Xyidis gibi Yunanlı tarihçiler tarafından "şizoid" olarak tanımlanan patolojik karakterli ırkçı akımların varlığı hatırdan çıkarılmamalıdır.⁴² Bütün bu potansiyele Kıbrıs'ta bir yandan müzakereler devam ederken diğer yandan "Rum tanklarının paletlerini Girne sahillerinde ıslatmaya

⁴⁰ Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi, Ali Çarkoğlu, Ersin Kalaycıoğlu, **Kıbrıs Barış Planı Üzerine Türk ve Rum Kamuoylarının Görüşü**, Şubat 2003

⁴¹ **Hürriyet**; 25.Kasım.2002

⁴² **Finansal Forum**; 10 Eylül 2001

hazır olduğuna” dair nutuklar atan GKRY Savunma Bakanı Hasikos gibi Rum politikacılar da eklendiğinde geleceğe dönük bir çatışma riskinin boyutları gözler önüne serilmektedir.

Annan Planı’nın güvenlik boyutuyla ilgili sakıncalar taraflara sunulan haritalarda da kendilerini göstermektedirler. Haritalar hem Türk kesiminin ciddi toprak tavizleri vermesini gerektirmekte, hem de bu tavizler hayati önemi olan bölgeler üzerinden talep edilmektedir. Karpaz bölgesi, Türkiye’nin güvenliği açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu bölgeden kontrol edilebilecek İskenderun Körfezi’nin, GAP’ın ve Baku-Ceyhan Boru Hattının devreye girmesi ile birlikte, sadece Türkiye açısından değil, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve bu devletlerle ilişkili diğer ülkeler açısından da çok önemli bir coğrafya olacağı hatırd tutulmalıdır. S300 füzeleriyle gündeme gelen Türkiye’nin güney ve orta bölgelerine yönelik tehditlerin yenilenmesi ihtimali her zaman mevcuttur. Ayrıca Ege adalarına ilişkin silahsızlanma taahhütlerine gösterdiği saygısızlıkla Yunanistan bu açıdan hiç de temiz bir sicile sahip olmadığı unutulmamalıdır.

Diğer yandan Karpaz bölgesinin alternatifi olarak talep edilen Güzelyurt ise verimli toprakları ve su kaynaklarıyla Kuzey Kıbrıs ekonomisinin önemli can damarlarından birisini oluşturmaktadır.

Planın bünyesinde barındırdığı bu mahzurların ciddi sorunlar doğurmayacağını ileri sürenler sürekli olarak Kıbrıs Devleti’nin AB üyesi olacağını, AB bünyesinde de böyle sorunların yaşanacağını düşünmenin makul olmadığını vurgulamaktadırlar. Gerçekten de Annan Planı, Kuruluş Anlaşması’ndan⁴³ başlayarak sık sık Kıbrıs’ın AB üyeliğine atıflarda bulunmakta, AB üyeliğinin iki toplum arasındaki bir çok sorunu otomatikman çözeceği varsayımı kendisini hissettirmektedir. Bir devletin varlığının başka bir millet aşırı organizasyona endekslenmesi uzun vadeli olarak bir çok belirsizliği ve çatışma riskini de bünyesinde barındırmaktadır. Yaşadığı ilk ciddi uluslararası kriz karşısında önemli çatlama sinyalleri veren AB’nin bundan otuz yıl sonra ne olacağı, muhtemel bir dağılmada kendisine endekslenen mekanizma ve beklentilerin hayatiyetlerini nasıl koruyacakları büyük bir bilinmeyen olarak karşımızda durmaktadır. Bu yüzden yeni ortaklık devleti için devletlerarası bir anlaşmanın yapılması ve KKTC’nin bir

⁴³ Bkz. **Kuruluş Anlaşması**; Madde 2: (Kıbrıs Devleti, “ortak devlet” hükümeti ve “parça devletleri”)

günlüğüne de olsa tanınması uzun vadeli bir çözüm için hayati önemi haizdir. Bu çerçevede planda yer alan⁴⁴ “ayrılmazlık” ilkesi egemenliğe dayalı Türk teziyle gelişmektedir. Günümüzde federe ve konfedere yapıların taraflar beraberliği devam ettirmek istemediklerinde kansız bir şekilde birbirlerinden ayrıldığı örnekler bulunmaktadır. Zoraki bir birlikteliği devam ettirme gayreti ise insani açıdan acıklı manzaralar ortaya çıkarabilmektedir. Ayrılma hakkı, AB bünyesi açısından da yabancı ve yeni bir şey değildir. Nitekim Danimarka'nın bir özerk bölgesi olan Grönland, 1984 yılında AB üyeliğinden tek taraflı olarak çekilebilmiştir.

Türkiye'nin AB üyesi olmaması, plan çerçevesinde sık sık vurgu yapılan Türkiye ve Yunanistan arasındaki dengeyi süreç içerisinde Yunanistan lehine bozacaktır. Türkiye'nin karşısına AB hukuku çıkarılarak anlaşmalarla garanti altına alınan haklarının zaman içerisinde tamamen içinin boşaltılması tehlikesi mevcuttur. Aynı şey, Rum göçmenlerle ilgili düzenlemeler açısından da geçerlidir. Roma anlaşması seyahat, çalışma ve yerleşme haklarına anlaşmalar yoluyla sınırlama getirilmesini kabul etmemektedir. Türk tarafına güvence olarak sunulan düzenlemelerin AB hukuku çerçevesinde tamamen iptal edilmeleri riski bulunmaktadır.

Annan Planı mevcut haliyle zaman içerisinde Kıbrıs adasının tamamen bir Rum adası haline dönüşmesine, AB yoluyla zaten sağlanacak olan dolaylı ENOSİS'in tam anlamıyla gerçekleştirilmesine zemin hazırlamaktadır. Türk tarafına kağıt üzerinde bir kısım haklar verilir gibi yapılırken, mevcut sosyal ve ekonomik dengeler çerçevesinde bütün bunların anlamsız bir hale getirilmesi hedeflenmektedir. Kopenhag Zirvesi'yle bir çözüm olsun ya da olmasın GKRY'nin adanın bütününe temsilen üyeliğe kabul edileceğinin netleşmesi, Rum kesimini bir çözüme zorlayabilecek bütün şartları ortadan kaldırmıştır. Yapılan seçimleri Annan Planı'na Türkler'e çok fazla şey verildiği gerekçesiyle karşı çıkan EOKA'cı bir adayın kazanması da müzakere masasındaki muhatapların tavır ve motivasyonlarını göstermesi açısından önemlidir. Birlik yönetimi bu tavrıyla Türkiye karşısında bir samimiyet sınavında daha başarısız olmuş, Kuzey Kıbrıs konusundaki ısrarının da Türkiye'yi görülebilir bir gelecekte üye yapmak istememesinden kaynaklandığına dair şüpheleri güçlendirmiştir.

⁴⁴ **Kuruluş Anlaşması:** Madde 2.a

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Şubat ayı sonunda adayı ziyaret ederek taraflara sunduğu üçüncü değişiklik paketinin de, Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafının temel hassasiyetlerini yeterince karşılamadığı görülmektedir. 3. Annan Planı'nda "parça devlet" kavramı yerini "oluşturucu devlet"e bırakmış; ancak planın felsefesinde ve temel mekanizmalarında kurucu ortaklığı içerecek şekilde yeniden düzenlemeye gidilmemiştir. Bu çerçevede, Kıbrıs Türk Halkı'nı büyük maddî, manevî ve siyasî sıkıntılara sokacak olan "göçmen hareketliliği" makûl ve uygulanabilir bir seviyeye çekilmemiştir. Buna rağmen, lobici unsurların devreye girerek açtıkları kampanyalar ve AKP Genel Başkanı'nın "çözüme çok yaklaştık" demeçleri ortalığı kaplamıştır.

Bütün bu gerçekler ortadayken Annan Planı'na ilişkin olarak ülkemizde ve Kuzey Kıbrıs'ta Rauf Denktaş'ın bir hedef haline getirilmeye çalışılması, bir kısım medya mensubu ile siyasî iktidarın sergilediği tavırların, yukarıda sayılan sebepler yüzünden zaten sıkışan müzakere pozisyonumuzu iyice zora sokmaktan başka bir işe yaramadığı açıkça görülmektedir. Annan Planı'nı her gözden geçiriliş aşamasında bulunmaz çözüm fırsatı olarak algılayıp takdim eden ve bu çerçevede Denktaş'ın tutarlı ve kararlı misyonunu zaafa uğratan AKP yönetimi ve lobici unsurların, aslında Kıbrıs'ta kalıcı ve adil bir çözümden uzak olduğu, meselenin boyutlarını kavramadan oldu-bittiye getirmek istedikleri ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Annan Planı'nın yeni şekliyle de ciddî bir müzakere ve değerlendirmeye konu olması gerekmektedir.

Kofi Annan'ın adayı ziyaretinde yaptığı planın bir an önce referanduma sunulması önerisi ise, aslında Kıbrıs Türk Halkı üzerinde oynan oyunlara ve lobcilik faaliyetlerine duydukları güveni yansıtmaktadır. Teknik detaylardan ve millî hassasiyetlerden daha çok, ambargonun da etkisiyle sosyo-ekonomik endişelere odaklı hale gelen ve tek yanlı propagandanın tesiri altında kalan kitlelerin müzakereler noktalanmadan plana evet demesi halinde tarihî derinliklere sahip bulunan karmaşık bir soruna kalıcı bir çözüm bulunmuş olup olunmayacağı sorusunun da mutlaka cevaplandırılması gerekmektedir.

V. AKP İktidarının Kıbrıs Yaklaşımı ve Rum-Yunan İttifakının Cesaretlendirilmesi

İktidara geldiği andan itibaren dış politika alanında özellikle AB ve ABD karşısında sergilediği teslimiyetçi tavırlarla dikkat çeken AKP iktidarı, millî çıkarlardan taviz vermek pahasına Avrupa ve ABD nezdinde kabul görmeyi içerde eksikliğini hissettiği “meşruiyet” açısından gerekli sayan bir anlayışın tezahürleri olarak nitelenebilecek tutum ve davranışları ard arda sergilemeye devam etmektedir.

AKP iktidarının Kıbrıs meselesine bakışında, Batı karşısındaki aşağılık kompleksinin oluşturduğu zihin bulanıklığının yanı sıra, iç siyasete yönelik hesaplar da belirleyici olmuştur. AKP yanlısı gazetecilerin hükümete akıl hocalığı yapma kabilinden verdikleri Kıbrıs meselesinde izlenecek teslimiyetçi bir tavrın kendilerine gerçek iktidarın yolunu açacağı öğütleriyle AKP siyasî elitinin davranışları birbirleriyle örtüşmektedir.⁴⁵ “Devlet ile hesaplaşma”nın Kıbrıs’ta ve biran önce “çözüm”e ulaşmakla kolaylaşacağını öğütleyen Batıcı-küreselleşmeci ve AB’ci lobilerin faaliyetlerinin AKP iktidarının Kıbrıs politikalarının oluşumunda etkili olduğu gözlenmektedir.

Kıbrıs meselesini artık “millî dava” olarak değil, “millî yük” ve “ayak bağı” olarak algılayan AKP iktidarının, seçmenden teslimiyetçi Kıbrıs politikaları için destek de almamış olmasına rağmen seçimlerden hemen sonra gözle görülür hale gelen tavır değişikliği çok düşündürücüdür.

3 Kasım seçimlerinden hemen sonra “Belçika modeli” önerisiyle AB yönetimi ve Yunan Hükümeti’nin ilgisine mazhar olan Tayyip Erdoğan, daha sonra da bunun tesadüfî bir çıkış olmadığını yine kendisi kanıtlamıştır. AKP liderinin AB, Kıbrıs, AGSP konularının bir paket içerisinde yer alması teklifi, Yaklaşık 9 ay önce Yunanistan tarafından Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz’a sunulanlarla aynıdır.⁴⁶ Tayyip Erdoğan, 22 Kasım’da yaptığı açıklamada Kıbrıs, AB ve AGSP meselelerinin üçünün bir paket halinde ele alınabileceğini, siyasetin bir netice alma sanatı olduğunu, aksi takdirde “orta sahada top çevrilmekle yetinileceğini” söylemiş,

⁴⁵ Örnek olarak bkz. Cengiz Çandar; “Kıbrıs veya Türkiye’ye AB; Ak Parti’ye iktidar yolu...”, **Yeni Şafak** 15.Kasım.2002 - Koray Düzgören; “Kıbrıs Bahanesiyle Sokağa Çıkarılan Milliyetçilik”, **Yeni Şafak**, 30.Ocak.2003

⁴⁶ **Cumhuriyet**; 26 Kasım 2002

birkaç gün sonra ise “Kıbrıs’ı AB süreci ile ilintili hale getirmeyelim. İlintili hale getirdiğimiz zaman, korkuyorum ki bu iş, çok daha farklı bir çözümsüzlüğe doğru gider.”⁴⁷ demek durumunda kalmıştır. Kıbrıs meselesinin Türkiye’nin AB üyeliğiyle ilişkilendirilmemesi gerektiğine dair Türk tezini sulandıran Erdoğan’ın bakış açısı iflas etmiş ancak bu sefer AB yetkilileri Kıbrıs ile AB sürecinin birbirinden ayrı olduğunu ifade etmeye başlamışlardır. Bu tezi ileri sürerken Türkiye’nin kastettiği Türkiye’nin AB üyeliğinin Kıbrıs sorununun çözümü şartına bağlanamayacağı, ancak Kıbrıs’ın üyeliğinin Türkiye AB’ye üye olmadan mümkün olmadığı yönündedir. Şimdi ise, Kıbrıs’ın AB üyeliği karşısında Türkiye’nin uluslararası hukuktan kaynaklanan söz hakkı elinden alınmaya çalışılmaktadır.

Benzer bir şekilde AKP yönetiminin Denктаş karşısındaki tavrı da çok daha öncelerde AB yönetimi tarafından yüksek sesle dillendirilmiştir. Verheugen 23 Kasım 2001’de “Türkiye’nin Kıbrıs için artık daha fazla bedel ödemeyeceğini, Türkiye’nin bilinçli bir ülke olduğunu, Denктаş’ın adada yalnız kalacağını” ifade etmiştir.⁴⁸ Erdoğan’ın beyanları da Verheugen’in sözleriyle paralellik arz etmektedir. Bu çerçevede hafızalar tazelenerek Türk kamuoyunun yakından tanıdığı Karen Fogg’un “Kıbrıslı Türkler sokaklara dökülerek Denктаş’tan ve Türkiye’den kurtulmalıdır.” sözleri de hatırlanmalıdır.

17 Kasım 2002 tarihinde Yunanistan gezisi sırasında Erdoğan, BM Plânı ile ilgili müzakerelerin yapılmamasını kabul etmediğini, siyasetin sorun çözme sanatı olduğunu, problem üretme sanatı olmadığını ifade etmiştir.⁴⁹ Zaman ilerledikçe Erdoğan’ın üslûbu sertleşmiş, Türkiye’nin tezlerini savunacak bir müzakereci için dünya medyasının önünde “Eğer bir siyasî, müzakereden kaçıyor veya çekiniyorsa bu siyasînin hiçbir tezi yok demektir. Kendine güveniyorsan, oturur kendi tezini öne sürersin, hamlelerle bunu başarırın!” demekten çekinmemiştir.⁵⁰

Denктаş’ı Kıbrıs davasını kişiselleştirmekle suçlayan Erdoğan; “40 yıl Kıbrıs sorunu çözülemiyorsa bence çözmeyenler sorumludur. Yarın yaşayanlar giderse kim hesap verecek?”⁵¹ diyerek adada yapılan gösterileri görüşlerine dayanak yapmıştır. Ancak yapılan kamuoyu araştırmaları, Kıbrıs Türk halkının Annan

⁴⁷ **Milliyet**; 25 Kasım 2002.

⁴⁸ **Hürriyet**; 24 Kasım 2001

⁴⁹ **Sabah**; 18 Kasım 2002

⁵⁰ **Milliyet**; 27 Kasım 2002

⁵¹ **Milliyet**; 26 Aralık 2002

Planı'na karşı olduğunu ve Denктаş'ın Tayyip Erdoğan'ın referans aldığı mitingleri düzenleyen siyasî parti liderlerinin sahip olduklarının iki mislinden daha fazla halk desteğini arkasına aldığını ortaya koymaktadır.⁵² 57. Hükümet içerisinde AB lobisinin siyasî ayağı gibi hareket eden Mesut Yılmaz'ın da 2002 yılı Mayıs ayında verdiği beyanatlarda Denктаş'a yaptığı "esnek olma" çağrılarını⁵³ hatırlandığında teslimiyetçilik bayrağını ele alanların hep aynı hedefe saldırdıkları daha açık bir şekilde görülebilmektedir.

Bu çerçevede dikkat çeken bir başka husus, Tayyip Erdoğan ve AKP iktidarının temsilcilerinin, AB yönetiminin uluslararası âdil bir anlaşma zemininin olmazsa olmazı olan tarafların eşitliği ve eşit şartlarda müzakere gibi ilkeleri Rum tarafı lehine dinamitleyen tavırlarını sorgulamak yerine, kameraların önünde Denктаş'ı eleştirmeye çalışmalarıdır. Bu çirkin tavır, Kıbrıs Rum Kesimi ile Yunanistan'da büyük sempati toplamış ve alkış almıştır. Gerçekten de, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti toprakları üzerinde Rauf Denктаş'ı hain ilân eden ve dayatılan çözüme tartışmasız evet diyen bir miting yapılması, Tayyip Erdoğan'ın Rauf Denктаş karşıtı beyanları ve Kıbrıs Rum Kesimi'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin itirazsız gerçekleşmesi, Rum halkını ve yönetimini son yıllarda en çok memnun eden gelişmeler olmuştur.

Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan, AKP iktidarı ile Kuzey Kıbrıs'taki teslimiyetçi lobinin yeni yıl hediyelerinden duydukları memnuniyeti açıklamakta da bir sakınca görmemişlerdir. Rum Hükümet Sözcüsü Mihalis Papapetru, 3 Ocak 2003 tarihinde verdiği beyanatta şunları söylemiştir: "Tayyip Erdoğan, Denктаş'a kuşku ile baktığı gibi, Denктаş'ın politikasına karşı olan Kıbrıs Türk partileriyle aynı çizgide yer almaktadır. Bize düşen görev bu durumu çok ciddî bir şekilde değerlendirmektir." Aynı gün yayınlanan yüksek tirajlı Rum gazetesi Fieleftheros da, Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarını okuyucularına; "Tayyip Erdoğan'dan işgalci lidere sert saldırı. Denктаş'a yönelik fırçalama Lefkoşa'yı (Rum Hükümetini) memnun etti!" başlığıyla duyurmuştur.

Sayın Erdoğan'ın -kendi deyimiyle- bir tüccar olarak pazarlığı iyi bildiğini ve zirve öncesinde tarih alabilmek için böyle bir yolu seçtiğini düşünenler, yanıldıklarını

⁵² Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul Politikalar Merkezi, Ali Çarkoğlu, Ersin Kalaycıoğlu: **Kıbrıs Barış Planı Üzerine Türk ve Rum Kamuoylarının Görüşü**, Şubat 2003

⁵³ **Milliyet**; 14 Mayıs 2002

çok kısa süre içinde anlamışlardır. Tayyip Erdoğan, Kopenhag Zirvesi dağıldıktan sonra da Kıbrıs'la ilgili AB paralelindeki çözüm misyonerliği rolünü ısrarla sürdürmüş, hatta dozajı giderek artan bir şekilde “statükocular” a savaş açmış ve “çözüm” den kaçılmaması gerektiğini söylemeye başlamıştır. Ne ilginçtir ki Erdoğan'ın Kuzey Kıbrıs'taki mevcut durumu ve onurlu duruşu eleştirirken ileri sürdüğü gerekçeleri ve “statükoculuk” suçlamasını GKRY'nin eski Cumhurbaşkanı Yorgo Vasiliu da paylaşmaktadır. Vasiliu'ya göre; Türkiye, 1974'ten sonra oluşan statükoyu koruyarak Kıbrıs sorununu çıkmaza sokmuştur.⁵⁴

Annan Plânı çerçevesinde tarafların 12 Aralık'a kadar “ya kabul et ya da reddet” şeklinde bir oldu-bittiye razı olmalarının Kıbrıs sorunu için son “şans” olduğu propagandasıyla yaratılan atmosfer, Kopenhag Zirvesi'ndeki Türkiye'nin hayatî kayıplarının gündeme gelmesini de engellemiştir. Hükümet, garanti anlaşmalarına göre Kıbrıs'ın Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte üye olmadıkları hiçbir uluslararası teşkilâta katılamayacağını öne sürerek Kıbrıs Rum Kesimi'nin üyeliğini sorgulamayı aklına bile getirmemiştir. AB yönetimince Türkiye'ye Ege sorunlarına ilişkin olarak “sınır sorunları” olan hiçbir ülkenin üyeliğe kabul edilemeyeceği ifade edilirken, devasa sorunları bünyesinde barındıran Kıbrıs Rum Kesimi'nin nasıl tam üye yapılabildiği sorgulanamamıştır.

Avrupalı liderler tarafından sırtlarının sıvazlanmasını gerçeklerle yüzleşmeye tercih edenler, işgal ettikleri devlet makamlarından Rum tezlerini dillendirmekten çekinmemektedirler. Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış'ın, 28 Şubat'a kadar Kıbrıs meselesi çözülmezse, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin adada bir “işgal” gücü haline geleceğini ifade etmesi ve gelen bütün tepkilere rağmen, sözlerinin arkasında olduğunu açıklaması bu durumun önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Türk Dışişleri Bakanı'nın görevinin Rum tezlerini dile getirmek ve Denктаş'la uğraşmak mı, yoksa âdil ve kalıcı bir çözüme ulaşmaya imkân verecek sağlıklı bir müzakere zemininin gereği olan KKTC'ye uygulanan ambargonun hemen kaldırılması ve varılacak bir anlaşmanın Türkiye AB'ye üye olduktan sonra uygulamaya konulması gibi taleplerin peşinden koşmak mı olduğu, sorulması gereken hayatî sorular arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin GKRY bütün Kıbrıs'ı temsilen AB'ye alınırsa KKTC'yle entegrasyona gidileceğine dair tavrının AB'de uyandırdığı kaygılar, Türk tarafının

⁵⁴ Yorgo Vasiliu; “Kıbrıs'ta Çözüm”, **Sabah**, 11 Aralık 2002

elini zayıflatmak pahasına AKP yönetimince ortadan kaldırılmış, müzakere masasındaki pozisyonumuz derinden sarsılmıştır. Oysa entegrasyona dair Türk tezinin ne kadar ciddiye alındığını gösteren bir çok işaret bulunmaktaydı. Örneğin, Mayıs 2001’de Rum basınına yansıyan haberlere göre Yunanistan ve Rum kesimi tarafından hazırlanan, Rum kesiminin AB’ye üye olması durumunda Türkiye’nin KKTC’yle birleşeceğini, Ege ya da Kıbrıs’ta sıcak bir kriz çıkabileceğini ifade eden bir rapor basına yansımıştır.⁵⁵ Karen Fogg da, skandal yaratan Boğaziçi Üniversitesi’ndeki konuşmasında entegrasyon tezini AB yönetiminin ABD faktörünü de dikkate alarak ne derece ciddiye alması gerektiğinin altını çizmiştir.⁵⁶

Kopenhag Zirvesi sırasında metne eklenen ve esasa ilişkin hiçbir anlamı olmayan tek bir kelime için 28 Şubat’a kadar Kıbrıs meselesinin halledileceğine dair taahhüt verildiği haberleri, müflis tüccarlara yaraşır bir tavrın ifadesidir. AB, Türkiye’nin Helsinki’de 1999’da sahip olduğu statüden farklı hiçbir değişiklik getirmeyen, her an durdurulabilir ve tersine çevrilebilir bir sürecin devamı karşılığında, telâfisi ve geriye döndürülmesi mümkün olmayan tavizler almıştır. Bu aşamadan sonra atılacak yeni bir hatalı adım ve gereksiz iyimserlik üzerine inşa edilecek bir politikanın ülkemizin Kıbrıs’ta varolan haklarını ve bütün çıkarlarını kısa bir sürede ortadan kaldıracağı açıktır.⁵⁷

Duyarlı her Türk vatandaşının derin derin düşünmesini bir yükümlülük haline getiren bu manzara karşısında, AKP yönetimi ve iktidarının da çıkarması gereken dersler, süratle yapması gereken “millî ödevler” bulunmaktadır. Başta Tayyip Erdoğan olmak üzere, AKP yönetimi ve iktidarının, Kıbrıs meselesinde statükodan ve çözümsüzlükten ne anladıklarını, Rum-Yunan politikasını nasıl değerlendirdiklerini, kendi çözüm projelerinin ne olduğunu vakit geçirmeden detaylı olarak açıklamaları ve Türk kamuoyunu ikna etmeleri gerekmektedir. Bunu yaptıkları takdirde, Türk devletinin Kıbrıs politikasını niçin tasvip etmediklerini, Rauf Denktaş’ın millî ve ilkeli duruşundan niçin rahatsız olduklarını anlamak kolaylaşacak, Rum Yönetimi ile paralelliklerinin düzeyini tespit etmek mümkün olacaktır. Eğer AKP yönetimi ve iktidarı bunu yapamıyor ise, o zaman Kıbrıs’ta onurlu, kalıcı ve adil bir çözüme ulaşmak için yoğun çaba gösteren Kıbrıs Türk Halkı yöneticilerine gölge etmekten bir an önce vazgeçmelidir.

⁵⁵ **Zaman**; 25 Mayıs 2001

⁵⁶ **Hürriyet**; 8 Mayıs 2002

⁵⁷ Hasan Ünal; “Kopenhag Zirvesi Kararları ve Kıbrıs Meselesi”, **2023 Dergisi**, Ocak 2003, s.44

VI. “Sivil Toplum - Medya Silahı” ve Kıbrıs Meselesi

Büyük güçler tarafından hedef ülkelerin sivil toplumları üzerine odaklanan dolaylı müdahale ve yönlendirme çabaları, kamuoylarının ve demokratik meşruiyetin önemindeki artışla doğru orantılı olarak dış politika araçları arasındaki yerlerini gittikçe kuvvetlendirmektedir. Seçimle gelmeyen, ancak nerdeyse seçilmişler kadar meşruiyet atfedilen sivil toplum örgütlerinin yönlendirilmeleri, bazılarıyla doğrudan organik ilişkiler içerisine girilmesi, hatta zaman zaman doğrudan inşa edilmeleri, günümüz uluslararası ilişkiler pratiği içerisinde sıkça rastlanan durumlardır. Kıbrıs meselesine ilişkin olarak Türkiye ve KKTC’de bazı kesimlerin son birkaç ayda şiddeti artan faaliyet ve propagandaları, bu tür operasyonlara iyi bir örnek oluşturmaktadır.

Annan planı açıklanır açıklanmaz Türkiye’de büyük bir propaganda çarkı devreye sokulmuş, haber kanalları ve belli gazeteciler adadan yaptıkları canlı yayınlarla hem Kıbrıs Türk halkını, hem de Türk kamuoyunu yönlendirerek Kıbrıs’ın yitiriliş fermanı anlamına gelen belgeyi imzalaması için Rauf Denktaş üzerinde baskı yapmaya başlamışlardır. Bir “psikolojik savaş” manzarası arz eden medya anaforunun temel argümanı haline gelen “Türkiye Kıbrıs sorununu çözmelidir, yoksa AB treni kaçır” ifadesinin de, Türk medyası ve siyasetçilerinin kulağına bir yerlerden üflendiği, Papandreu’nun 6 Eylül 2001 tarihinde verdiği aynı cümleleri tekrarlayan beyanattan açıkça anlaşılmaktadır.⁵⁸ Bu yaklaşım, AKP iktidarıyla birlikte medya ve bazı sivil toplum örgütlerinin çizdikleri stratejinin bel kemiklerinden birisini oluşturmuştur. Buna rağmen 12 Aralık 2002 tarihindeki Kopenhag Zirvesi öncesine kadar anlaşmaya varılması istenen Plân üç kez tadil edilmiş ve “kıyamet” kopmamıştır.

Süreç içerisinde Denktaş tarafından sağlanan Türk tarafı lehine kazanımlar bile, adeta istenmeyen şeylermiş gibi iğneli bir dille Türk toplumuna takdim edilmiştir. Örneğin, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş’ın BM Genel Sekreteri Kofi Annan’a planın bir müzakere zemini olamayacağını beyan etmesi üzerine Kofi Annan’ın planda yaptığı değişiklikler olumlu karşılanması gerekirken, Radikal

⁵⁸ Yunanistan’ın Sesi Radyosu; 6 Eylül 2001

gazetesi konuyla ilgili olarak “Denktaş dansa başladı”⁵⁹ şeklinde oldukça itici ve düşündürücü bir manşet atmıştır.

Eski devlet başkanı Kenan Evren’in ciddiyyetten yoksun beyanları, eski dışişleri bakanlarından İlter Türkmen’in, “Zaten biz bu devleti kurarken, kalıcı bir devlet olarak kurmamıştık. Pazarlık gücümüzü arttırmak için kurmuştuk.” gibi ifadeleri, “teslimiyetçi lobi”nin Kıbrıs sorununun geçmişine dair “lobi”nin ihtiyaç duyduğu argümanlar olarak kullanılmışlardır.

Başbakan Abdullah Gül ile yandaşı gazetelerin dile getirdiği “ABD, savaş yanlısı kamuoyu oluşturmak için medyaya para aktardı” şeklindeki ifadeleri, AB yönetiminin Kıbrıs’ta “ver kurtul politikası”nın taraftar bulması için aynı yöntemi kullanmış olabileceği ihtimaline ciddiyyet kazandırmaktadır. Nitekim, Rauf Denktaş Kıbrıs’ta ayda 2000 dolar maaş alan 2000 tane “eğitici” olduğunu ifade etmektedir. Bu organizatörler tarafından tahrik edilip sokaklara dökülen Kıbrıslılar’ın tavırları Batılı diplomatlar tarafından referans gösterilerek,⁶⁰ Türk tezleri zayıflatılmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ortamından KKTC de etkilenmiş, adadaki banka iflasları ve ekonomik durgunluk, KKTC’ye uygulanan haksız ambargonun kronikleşen etkileriyle birleşerek Kıbrıs Türk halkının geleceğe dönük ümit ve beklentilerini ciddi ölçüde zedelemiştir. Türkiye’de AB’ye ilişkin tartışmalarda artık kanıksadığımız hayal ticareti için bulunmaz bir zemin olan bu atmosferin istismarı, halkın bir kısmını Kıbrıs gerçeğinden kopararak Annan Planı’nı “son ve tek kurtuluş” olarak göstermek isteyenlerin işlerini kolaylaştırmıştır. Ancak zaman geçtikçe sağduyu ağır basmakta, Kıbrıs Türklüğü tarafından planın içeriği daha iyi kavranmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türk tarafı üzerinde kurulmuş olan “zaman” baskısının hedefleri arasında, yoğun bir tek yanlı propagandanın ardından “oldu-bittiler”e kolayca rıza gösterecek bir kamuoyunun oluşturulmasının bulunduğu kolayca fark edilmektedir.

Bütün dünyanın gözleri önünde Kıbrıs’ta yaşanan manzaralar, yalnızca Kıbrıs Türk ve Türkiye kamuoyunu “ver kurtulcu” tezler lehine yönlendirmekle kalmamakta, Rumların müzakere masasındaki pozisyonlarını güçlendirmektedir. Gösterilere önderlik edenler, “müzakerenin” tek taraflı bir süreç olmadığı gerçeğini

⁵⁹ **Radikal**; 28 Kasım 2002

⁶⁰ **Milliyet**; 25 Kasım 2002

göz ardı ederek, Kıbrıs'ta bir çözüme ulaşılsa da ulaşılmasa da Rum kesimine AB üyeliğinin garanti edilmesinin yol açtığı yalnızca masada oturuyor görünerek zaman kazanmaya dayalı "çözumsuzlük" stratejisinin sorgulanmasından ısrarla kaçınılmaktadırlar. Bunun yerine bir taraftan Türkiye'de Kıbrıs Türklerinin adada Türkiye'yi istemediği izlenimi yaratılarak Türk halkının Kıbrıs meselesi karşısındaki millî hassasiyeti zedelenmeye çalışılmakta, diğer yandan da Rum kesimi ve Annan Planı olabildiğince şirin gösterilerek Kıbrıs'ta her türlü sorunun asıl kaynağı olarak KKTC Cumhurbaşkanı hedef alınmaktadır.

Psikolojik bir savaş manzarası arz eden gelişmeler çerçevesinde AB ve Rum yönetimiyle doğrudan organik ilişkiler içerisinde bulunan kesimlerle, kendi milleti ve devletiyle kavgalı, ütopyik dünyasında sürekli "hayali cennetler" kurmayı ve milletimizin ufkunu kaçan cennet treni kâbuslarıyla karartmayı meslek edinmiş çevrelerin hiçbir iyi niyet ve samimiyet emaresi taşımayan bu tavırlarının, Kıbrıs'ta "adil ve kalıcı" bir çözüme giden yolu karartmaktan başka hiçbir şeye hizmet etmedikleri sağduyu sahibi herkes tarafından rahatlıkla görülebilmektedir. Bu yüzden, BM Genel Sekreteri, AB Yönetimi ve Rum-Yunan ikilisinin; kamuoyu, medya ve iktidarın bu kırılğan ve etkilere açık yapısı üzerinden yeni hamlelerle sonuç almaya çalışacaklarını düşünmek ve buna göre tedbirler almak zaruri bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

VII. Müzakere Sürecinde “Takvim Kısıkcı” ve Türkiye’nin Kıbrıs Politikası Ne Olmalıdır?

Önce 12 Aralık’taki Kopenhag Zirvesi’ni, daha sonra 28 Şubat 2003 tarihini, en son olarak da 30 Mart 2003’ü “sanal bir kıyamet günü” olarak Türk toplumunun zihnine kazımaya çalışan “lobici çevreler”, “takvim sendromu” olarak adlandırılması mümkün “kıyamet senaryolarını” ard arda sıralamaya devam etmektedirler. Sürekli tekrarlanan bu dönüm noktalarının, aslında BM’nin iyi niyet misyonunun bir dayatma misyonuna dönüştüğünün göstergesidir. Bu çerçevede “müzakere ve çözüm takvimi”nin Kıbrıs Rum Kesimi’nin AB üyelik sürecine uyarlanması yanlışı, bugün geldiğimiz noktada açıkça görülmektedir. Rum kesiminde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini eski bir EOKA’cı olan Tasos Papadopoulos’un kazanması, Kıbrıs’ta tek taraflı olarak Türk toplumu üzerine baskı uygulamayı kolay bir yol olarak gören çevreler tarafından iyi değerlendirilmelidir. Geline bugünkü noktada; AB yönetimi GKRY’nin Kıbrıs’ın bütünü temsilen her ne şart altında olursa olsun üye yapılacağına dair kararını gözden geçirmek durumundadır.

Ayrıca, Kıbrıs Rum liderliğinin, üyelik kararı Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanana kadar müzakere ediyor gözükerek zaman kazanmak istediği anlaşılmaktadır. Bu durum, Kıbrıs’ta kalıcı ve adil bir çözümün yolunu açacak parametrelerin tüm taraflarca serinkanlılıkla ele alınmasının önündeki en önemli engeller arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, gözden geçirilmiş Annan Planı’nın Türk tarafınca kabul edilip Rum halkı tarafından reddedilmesi durumunda Kıbrıs’ın geleceğinin ne olacağı sorusunun cevabı da aranmamaktadır.

Ülkemizde Kıbrıs meselesine teslimiyetçi bir mantıkla yaklaşanlar, bir taraftan bu gerçekleri görmezden gelirken, diğer taraftan adanın Türkiye için stratejik bir öneminin olmadığını ısrarla vurgulamaktadırlar. Gerçekçi bir bakış açısını yansıtmayan bu yaklaşıma göre, adanın silahtan arındırılmış statüsü ve Annan Planı çerçevesinde Türkiye’ye verilecek garantiler, Türkiye’nin stratejik endişelerini ortadan kaldırmaya yetecek mahiyettedir.

Oysa yeni küresel jeopolitik denklemler açısından bakıldığında, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz’in azalmak bir yana gittikçe artan stratejik önemi bulunmaktadır. Fakat, her nedense bu önem ısrarla göz ardı edilmek ya da küçümsenmek istenmektedir. Ortadoğu’daki son gelişmelerin ardından işlerliği artması beklenen

Yumurtalık boru hattının yanı sıra Bakü-Ceyhan enerji hattının da faaliyete geçmesiyle birlikte İskenderun Körfezi'nden başlayarak Doğu Akdeniz yoğun bir enerji trafiğine sahne olacaktır. Tartışmalar bu açıdan değerlendirildiğinde, Annan Plan'ında sunulan haritalarda İskenderun Körfezi'ne doğru uzanan Karpaz yarımadasının neden Türk tarafına bırakılmak istenmediği kolayca anlaşılmaktadır.

2004 yılında en az Kıbrıs kadar yoğun bir tartışma ortamıyla gündemimize oturması muhtemel olan Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege denizi ihtilaflarıyla birlikte ele alındığında ise, ülkemizin güvenli bir şekilde dünyayla irtibatı açısından Kıbrıs'ın önemi açıkça görülebilmektedir. Kıbrıs'ta Türk tarafı aleyhine gerçekleşecek bir çözüm, doğrudan Türkiye'nin güvenliğine yönelik tehditleri bünyesinde barındıracaktır. Yeni gelişmelere gebe olan Ortadoğu'da Süveyş Kanalı'ndan itibaren bütün Doğu Akdeniz'in kilidi konumundaki Kıbrıs'ın geleceğinin, bölgedeki güç dengelerinin şekillenışı üzerinde etki sahibi olacağı da muhakkaktır.

Türk devletinin, Kıbrıs'ta hakkaniyet kurallarına, adanın tarihî ve sosyolojik gerçeklerine uyumlu kalıcı ve adil bir çözümü mümkün kılması, jeopolitik gerekliliklerin yanı sıra, millet ve tarih önündeki temel bir sorumluluğudur. **Kıbrıs'ta millî ve onurlu bir duruş sergilenemediği takdirde;**

a) Yunanistan ile ilgili Ege, Batı Trakya ve Pontusçuluk gibi diğer sorunlar karşısında Türkiye'nin pozisyonu çok zayıflayacak, millî varoluş zemini yara alacaktır.

b) Türkiye'nin yakın çevresine ve Türk dünyasına yönelik dış politika zâfiyeti ortaya çıkacak; bölgesinde etkin ve saygın bir devlet olarak algılanmasında ciddi kırılmalara yol açacaktır.

Çünkü, hem uluslararası hukuk açısından haklı tarafı temsil eden, hem de yanı başında yaşayan soydaşlarıyla ilgili bir meselede başarısız olan bir Türkiye'nin, bölgesel iddia ve vizyon sahibi olması ve bunun uluslararası bir karşılık bulması imkânsızlaşacaktır.

Bugün, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklüğü'nün önünde Kıbrıs'ın geleceğine dönük kabul edilebilir ve uygulanabilir **üç seçenek** bulunmaktadır:

Bunların ilki, Türkiye'nin garantörlük haklarının sağlam güvencelere bağlanması, iki kesimliliğe dayalı siyasî eşitlik ve egemenliğin sağlam esaslar üzerinde yeniden tanımlanması; bu temel ilkeleri sulandıracak Rum göçmenlerin Kuzeye kabul edilmelerinin ve siyasî haklarının sınırlandırılması, Rum göçmenlerin tapularını geçerli kılan, takas, satış ya da kiralamayı öngören hükümlerin gözden geçirilmesi ve harita üzerinde makul bir uzlaşmaya varılması kaydıyla imzalanacak bir anlaşmanın, ancak Türkiye'nin AB üyesi olmasının ardından yürürlüğe girmesi üzerinde karara varılmasıdır. Çünkü Türkiye'nin üye olmadığı bir AB içerisinde planla taahhüt edilen garantilerin korunması mümkün değildir. Zira Rumlar'ın kuzeyde mal-mülk alma, seyahat etme ve çalışmalarının sınırlandırılmasını içeren hükümlerin AB mevzuatıyla ters düştükleri gerekçesiyle zaman içerisinde tamamen ortadan kaldırılmaları söz konusu olabilecektir.

En son olarak devreye sokulan Kofi Annan Planı'nın üçüncü versiyonu (3. Annan Planı) da, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Halkı'nın temel duyarlılıklarını karşılayıp endişelerini gidermekten uzaktır. Bir yandan Türk tarafının bazı taleplerine cevap verilmeye çalışılırken, diğer yandan Rum tarafının ilave beklentilerinin dikkate alındığı gözlenen yeni öneriler demetinin de gelecekte adada karmaşık bir sorunlar yumağına zemin hazırlayacağına şüphe bulunmamaktadır. Türkiye'nin üzerinde titizlikle durması gereken siyasî eşitlik, egemenlik ve garantörlük gibi temel konularda somut bir ilerlemeden ve güvenceden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca, yukarıda altı çizilen AB üyelik süreciyle ilgili endişe ve sorunlar da belirsizliğini ve önemini korumaktadır. AB yönetimi, Türkiye karşısında bugüne kadar samimi ve kararlı bir irade ortaya koymadığı ve esas olarak ülkemizi tek yanlı bağımlı hale getirmeyi öngördüğü de dikkate alındığında, diğer seçenekler en gerçekçi ve millî politikalar olarak önem kazanmış bulunmaktadır.

İkinci seçenek, Türkiye ile entegrasyona gidilmesidir. AB yönetiminin uluslararası hukuku hiçe sayarak GKRY'nin Kıbrıs'ın bütünü temsil eden adaylığa kabulünün ardından Türkiye tarafından gündeme getirilen bu tez ve KKTC'yle birlikte yayımlanan ortak deklarasyon geçerliliğini korumaktadır. Türkiye'nin kararlılığını gösteren bu deklarasyon hem Rumlar'ın arzuları doğrultusunda bir çözüme varmak dışında herhangi bir çıkar yol olmadığının propagandasını yapmak suretiyle karşı tarafı müzakere ediyor görünerek kendi tezlerini dikte ettirmek ya da çözümsüzlüğü körüklemek şeklindeki stratejisine devam etmesi yönünde teşvik eden yaklaşımlara karşı güzel bir cevap olmuştur. Ancak Türk hükümetlerinin

Türkiye-AB ilişkilerini bir mahkumiyet ilişkisi olarak gören yaklaşımları ve aşırı istekli tavırları, AB yönetiminin bütün talepleri karşısında olduğu gibi Kıbrıs konusunda da Türkiye'nin eninde sonunda pes edeceği beklentisiyle hareket etmesine yol açmıştır. AKP iktidarının Kıbrıs'a ilişkin tavırları da Rum-Yunan tezlerine sıcak bakan uluslararası aktörlerin beklentilerini destekler mahiyettedir.

Üçüncü seçenek ise, KKTC'nin bağımsızlığının pekiştirilmesidir. KKTC'yi Türkiye'den başka kimsenin tanımadığını gerekçe göstererek Annan Planı'nın son kurtuluş çaresi olduğunu savunanlar, öncelikle bu seçeneğin ciddi bir siyaset olarak ele alınıp gerekli çabanın sarf edilmediğini göz ardı etmektedirler. Adil ve onurlu çözüm arayışlarına kapılarını kapatmayan Türk tarafı, gerektiğinde bağımsızlığın pekiştirilmesi yönünde benimsenecek yeni bir millî siyasetin takipçisi olma kararlılığını da gösterebilmelidir. Yugoslavya örneğinde uluslararası toplumun sergilediği tavır dikkate alındığında, 1974 öncesinde adada yaşanan olayların mağduru olan Kıbrıs Türkleri'nin kendi kaderlerini belirleme haklarının ellerinden alınmasının makul hiçbir sebebi bulunmamaktadır. Ambargoların insani bedellerinin ciddi bir eleştiri konusu olduğu günümüz dünyasında hem bir etnik temizlik operasyonunun mağduru olup, hem de on yıllar boyunca ambargo altında yaşamaya mahkum edilmenin hiçbir insani gerekçesi bulunmamaktadır. Türkiye'nin entegrasyon tezini ileri sürdüğü dönemde KKTC'yi tanıma eğiliminde bulunan ülkelerin var olduğu bilinmektedir. Türkiye yeni şekillenmelere gebe olan dünya siyaseti içerisinde artan ağırlığını KKTC'nin bağımsızlığını pekiştirmek için kullanabilme kapasitesine sahiptir. Ancak bunun için öncelikle millî bir siyasî stratejinin tespiti ve kararlı bir şekilde takibi gerekmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi, 10 Mart tarihine kadar kesin bir karara varılması için üzerinde çok yönlü baskı uygulanan Kıbrıs Türk Halkı'nın millî haklarını, geleceğini ve Türkiye'nin güvenliğini sağlam esaslara bağlayacak tatmin edici ve kalıcı bir çözüm yöntemi üzerinde mutabakata varılmadığı takdirde; Türk milleti ve devletine düşen temel görev ve sorumluluğun, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olarak korunması ve yaşayabilmesi için bütün imkanların seferber edilmesi olduğunu savunmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bugün sadece Kıbrıs Türk halkı değil, bütün Türk milleti, Kıbrıs meselesi bağlamında stratejik bir yol ayrımındadır. Yollardan biri, tarihin öğrettiklerini dikkate alan millî ve onurlu bir duruşun rehberliğinde ilerlenecek bir güzergâhı ifade etmektedir. Bu tercihte, Kıbrıs Türklüğü'nün gelecekte millî kimliği ve kişiliğiyle varolabileceği temel ilke ve kurumların belirleyiciliği esastır. Diğer yol ise, AB maskeli Rum-Yunan hakimiyetinin gölgesinde kimliksizliğin ve belirsizliğin hakim olacağı sancılı ve karanlık bir güzergâha işaret etmektedir.

Ünlü düşünür Alexis de Tocqueville'in "geçmiş geleceğe ışık tutmadığında, akıl karanlıklar içerisinde yürümeye başlar" sözü bu açıdan önemlidir. Türkiye'nin, gerek AB politikaları gerekse Kıbrıs konusuna yaklaşımı açısından tarih bilincini canlı tutmadığı ve akılcı davranmadığı takdirde karanlıkların içine daha fazla gömülmekten kurtulamayacağı kesindir. Son zamanlarda piyasa, medya ve sivil toplum örgütleri gibi enstrümanlar kullanılarak toplumun millî duyarlılıkları köreltilmekte; tarihî gerçekler çarpıtılmakta ya da önemsizleştirilmeye çalışılmaktadır.

Bir ülke ve milletin, millî varlığı ve geleceği açısından en riskli ve zayıf anını bu gibi durumlar oluşturur. Ülkemizin hem Kıbrıs hem de AB meselesinde karşı karşıya kaldığı durum, böyle bir zaaf anını ifade etmektedir. Türkiye, ne kendi AB üyelik perspektifini ne de AB yönetiminin Türkiye perspektifini bütün boyutlarıyla tahlil edip buna dayalı bir millî ve onurlu politika izleyemediği için, bugün çok büyük sıkıntılarla karşılaşmakta, bazen de önüne çıkan tuzakları bile idrak edemez durumlara düşmektedir. Gerçekten de Türkiye, AB yönetimi ve Yunanistan ile ilişkilerinde büyük açmazların içine sürüklenmiş, Kıbrıs'ta köşeye sıkıştırılmıştır.

Bugünkü AKP iktidarı ve yönetimi de, bu tür bir farkındalık ve duyarlılık içinde değildir. Bilakis, "millî dava alerjileri" dikkati çekmekte, AB yönetimi karşısında teslimiyetçi bir anlayış ortaya koymaktadır. 58. Hükümet döneminde, AB'nin dayatmacı politika ve söylemlerini makul karşılayan ve bu çerçevede AB yönetimine taahhütlerde bulunmayı dış politikanın omurgası haline getiren bir yaklaşım sergilenmektedir. AKP yönetimi ve iktidarının Kıbrıs'ta "çözumsuzlük çözüm değildir" söylemiyle tarihin ışığını kararttığı, yeni bir adaletsizliğe çanak tuttuğunun farkında olmaması, çok üzücü, düşündürücü ve tehlikeli bir gidişatın

habercisidir. Unutulmamalıdır ki, Kıbrıs Türk halkının millî varlığını ve haklarını garanti altına almaya yönelik duyarlı çabaların “çözumsuzlük” olarak takdimi, Rum-Yunan ittifakının elini güçlendirmekten başka bir sonuç doğurmamaktadır. Böyle bir dış politika, ne AKP yönetimine, ne de Türkiye’ye gerçekte hiçbir fayda sağlamayacağına göre, biran önce millî ve onurlu bir yönetim anlayışını sahiplenmeleri gerekmektedir. Son olarak, Kıbrıs’ta soykırım yapan değil, soykırıma maruz bırakılan ve bugün de çözüm arayan tarafın Kıbrıs Türk toplumu olduğunun, buna karşılık Rum tarafının Kıbrıs’a tamamen hakim olma emelleri bulunduğu dikkate alınması gerekir. AKP iktidarının, Kıbrıs meselesine ve çözüm sürecine “AB gözlüğüyle” değil, bu temel noktaların ışığında millî bir gözlükle bakması zorunludur.

Bunun için 58. Hükümet, Kıbrıs meselesine, AB yönetimine yaranma ve şirin gözükme psikolojisiyle yaklaşmamalı, “millî davayı” “millî yük” olarak algılamaktan vazgeçmelidir. Türkiye’nin Kıbrıs politikası, her şeyden evvel tarihî, insanî ve millî öncelikler ve duyarlılıklar üzerinde yükselmek zorundadır. İkinci olarak, Kıbrıs’ın Türk dış politikasının çok yönlü bir etkileşim dinamiğini oluşturduğu, Kıbrıs’ta bir çözülme ve kırılmanın Türkiye’nin millî saygınlığı üzerinde zincirleme sonuçlar doğuracağı gözden uzak tutulmamalıdır. Üçüncü olarak da, Türkiye, AB yönetiminin Kıbrıs meselesine yaklaşımıyla Rum-Yunan politikalarının hiçbir zaman çelişmediğini, Kıbrıs’ın her şeye rağmen AB üyesi yapılmak istendiğini çok iyi tahlil edip dikkate almak durumundadır.

AKP yönetimi ve iktidarı, bir yandan bugüne kadar uyguladığı tutarsız ve teslimiyetçi Kıbrıs politikasını süratle gözden geçirmeli, diğer yandan da bu politikaların sonucunda Kuzey Kıbrıs’ta meydana gelen güven erozyonunu gidermek amacıyla bir “ekonomik destek ve güven verici önlemler paketi”ni vakit geçirmeksizin devreye sokmalıdır.

AB yönetimi ve etkisi altındaki lobici unsurlar da, Kıbrıs meselesinde hesap hatası yapmamalarının, adil ve yaşayabilir bir çözümden yana olup olmadıkları açısından temel bir gösterge olduğunu, artık idrak etmek zorundadırlar. Bilinmelidir ki, 58. Hükümeti oluşturan AKP yönetiminin dış politika zaafı ve lobici unsurların etkinliği sonucunda ortaya çıkabilecek adil ve ahlâki olmayan bir çözümün kalıcı olması imkânsızdır. Bunun için, Kuzey Kıbrıs ve Türkiye kamuoylarına hakim kılınmaya çalışılan “ver kurtulcu” atmosfer, hiç kimsenin iştahını kabartmamalıdır.

Kıbrıs'ta tarihî ve insanî gerçeklerden kopuk dayatmacı yöntemlerle mesafe almaya çalışmanın ileride daha büyük sorunlara yol açabileceği unutulmamalıdır. Çünkü, böyle bir süreç sonunda, Doğu Akdeniz'in yeni istikrarsızlıklara sürüklenmesi yanında, Türk millî refleksinin şiddetlenmesi kaçınılmaz olacak; Batı, Türkiye gibi samimi bir müttefiğiyle derin krizler yaşayabilecektir.

Son olarak, Birleşmiş Milletler ve AB yönetimi, Kofi Annan Planı'nın hem müzakere ve onay takvimi, hem de temel yaklaşımı ve öneriler demeti açısından gerçek ve adil bir çözüme hizmet etmediğini kabul etmek durumundadır. Ayrıca Annan Planı'nda adada geniş bir alanı işgal eden İngiliz askerî üslerinin durumunun dikkate alınıp yeniden düzenlenmemiş olması, Birleşmiş Milletler'in saygınlığına gölge düşürmüştü; hakkaniyet ve tarafsızlık prensibinden uzaklığını tescil etmiştir. İngiliz üslerinin yaklaşık yarısının taraflara (%90'ı Rumlara) bırakılacağı önerisinin, Annan Planı'nın ancak üçüncü versiyonunda yer almış olması, bu gerçeği değiştirmemektedir. Ayrıca, BM Genel Sekreteri'nin bu öneriyi, İngiliz Dışişleri Bakanı'ndan sonra dile getirmesi, Kuzey Kıbrıs Türk yönetiminin planı müzakere etmeden imzalaması ve kamuoyu baskısının artırılması açısından bir taktik adım olduğunu kanıtlamaktadır. Unutulmamalıdır ki, Türkiye üzerinde çeşitli yöntemlerle baskı uygulayarak tarihî ve sosyal gerçekleri zorlamanın, yeni sorunların tohumlarını ekmekle eşdeğer olduğunu kabul etmek, uluslararası sorumluluk ve ahlâkın gereğidir.